

แนวทางและมาตรการการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน
เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรที่ดินของชาติ
: กรณีศึกษาจังหวัดน่าน

โดย

นางสาวเบญจพร ชาครานนท์
ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 7
กรมพัฒนาที่ดิน

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 57
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2557-2558

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางและมาตรการการกำหนดเขตการใช้ที่ดินเพื่อความยั่งยืนของ
ทรัพยากรที่ดินของชาติ : กรณีศึกษาจังหวัดน่าน

ลักษณะวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผู้วิจัย นางสาวเบญจพร ชาครานนท์ **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** 57

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาและวิเคราะห์การใช้ที่ดินในพื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน และเสนอแนะแนวทางการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับสมรรถนะและสถานการณ์ปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาและวิเคราะห์นโยบาย แผนการใช้ที่ดิน ปัญหาและอุปสรรคการใช้ที่ดินในพื้นที่จังหวัดน่าน รวมถึงข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้แนวทางสำหรับการบริหารจัดการที่ดินของจังหวัดน่าน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมจากการชะล้างพังทลาย เนื่องจากการใช้ที่ดินปลูกพืชไร่ในพื้นที่ลาดชันในเขตป่าสงวน ก่อให้เกิดปัญหาดินถล่ม น้ำท่วม ความแห้งแล้ง ไฟป่า และหมอกควัน การกำหนดเขตการใช้ที่ดินในเขตป่าไม้ แบ่งออกเป็น 4 เขตย่อย ได้แก่ 1) เขตคุ้มครองสภาพป่า 2) เขตฟื้นฟูสภาพป่า 3) เขตฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายใต้เงื่อนไข และ 4) เขตรองรับเป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีแนวทางการพัฒนาตามสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบัน ส่งเสริมให้มีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ และปรับเปลี่ยนรูปแบบในพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการชะล้างพังทลายของดิน กำหนดเขตความเหมาะสมปลูกพืชในพื้นที่เกษตรกรรมออกเป็นเขตทำนา เขตปลูกพืชไร่ เขตปลูกไม้ผล การอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และจัดที่ดินทำกินให้ราษฎร ต้องทำควบคู่กัน โดยบังคับใช้กฎหมายป้องกันและปราบปรามการบุกรุกพื้นที่อย่างจริงจัง สร้างความร่วมมือกับประชาชน และควบคุมกำหนดเขตการใช้ที่ดินให้เหมาะสม มีความเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน การบริหารจัดการที่ดินของจังหวัด ควรทำในพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยในลักษณะบูรณาการ เร่งรัดการใช้พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2551 ส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตตามระบบการเกษตรที่ดี ส่งเสริมต่อยอดงานวิจัยการใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินของราษฎรในเขตป่าที่มีความลาดชันสูง ติดตามการใช้ที่ดินในระดับจังหวัดอย่างต่อเนื่อง และมีระบบข้อมูลที่เป็นเอกภาพ การร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ของเอกชนใช้หลัก CSR โดยมาตรการลดหย่อนด้านภาษี และหน่วยงานภาครัฐร่วมกับเอกชนส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวธรรมชาติเชิงนิเวศ โดยชุมชนเพื่อชุมชน

คำนำ

การบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำ และการใช้ประโยชน์ที่ดินบนพื้นที่ที่มีความลาดชันสูงเพื่อทำการเกษตรในจังหวัดน่าน ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศอย่างรุนแรง ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาจะมีความพยายามแก้ปัญหาโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน แต่ยังคงไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากติดขัดในเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย ปัญหาการทับซ้อนระหว่างเขตที่ดินของรัฐ ข้อมูลที่ใช้ไม่เป็นเอกภาพ จึงเป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน การใช้แนวทางและมาตรการการกำหนดเขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมบนพื้นฐานของข้อมูลทรัพยากรดิน ทรัพยากรป่าไม้ และสภาพความเป็นจริงปัจจุบัน โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จะช่วยในการบริหารจัดการการใช้ที่ดินของประเทศได้

(นางสาวเบญจพร ชาครานนท์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 57

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ 1	1
บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	3
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	3
คำจำกัดความ	4
บทที่ 2	5
การใช้ที่ดินในพื้นที่จังหวัดน่าน	5
ที่ตั้งและสภาพทั่วไป	5
ทรัพยากรดินและการใช้ที่ดิน	6
ทรัพยากรป่าไม้	21
ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ	24
บทที่ 3	27
นโยบายและแผนการใช้ที่ดิน	27
แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509)	27
มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2504	28
มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 14 พฤศจิกายน 2504	28
นโยบายป่าไม้แห่งชาติ วันที่ 3 ธันวาคม 2528	28
คำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557	29

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
คำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ คำสั่งที่ 66 / 2557	29
แผนแม่บทการพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ	30
คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ วันที่ 14 ตุลาคม 2557	31
คณะอนุกรรมการภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557	33
คณะอนุกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัด วันที่ 13 มกราคม 2558	34
มติ ครม. วันที่ 7 กรกฎาคม 2558	35
แผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด	35
การวางแผนการใช้ที่ดิน	36
แนวคิดการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน	41
บทที่ 4 แนวทางและมาตรการการกำหนดเขตการใช้ที่ดินในพื้นที่จังหวัดน่าน	48
มาตรการการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน	48
แนวทางการพัฒนาพื้นที่ในเขตการใช้ที่ดิน	49
บทที่ 5 สรุปและเสนอแนะ	57
สรุป	57
ข้อเสนอแนะ	59
บรรณานุกรม	61
ประวัติ ผู้วิจัย	62

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	ทรัพยากรดินจังหวัดน่าน	9
2-2	ความเหมาะสมของที่ดินจังหวัดน่าน	12
2-3	ดินปัญหาที่พบในจังหวัดน่าน	13
2-4	การชะล้างพังทลายของดินจังหวัดน่าน	13
2-5	สภาพการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน	15
2-6	ป่าสงวนแห่งชาติและการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าจังหวัดน่าน	21
2-7	ประเภทการใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรในเขตป่าสงวนแห่งชาติจังหวัดน่าน	22
2-8	ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำจังหวัดน่าน	25
3-1	แผนการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน ปี 2532	40
4-1	เขตการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน	54

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
2-1	ทรัพยากรดินจังหวัดน่าน	10
2-2	การชะล้างพังทลายของดินจังหวัดน่าน	14
2-3	การใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดน่าน	20
2-4	พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าจังหวัดน่าน	23
2-5	ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำจังหวัดน่าน	26
4-1	เขตการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน	56

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ที่ดินเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่มีอยู่จำกัด ในขณะที่ความต้องการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลของกรมพัฒนาที่ดิน ประเทศไทยมีการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมตามศักยภาพประมาณ 60 ล้านไร่ หรือร้อยละ 19 ของพื้นที่ประเทศ การใช้ประโยชน์ที่ดินรูปแบบอื่น ๆ รุกกล้าเข้าไปในเขตพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่สูง และพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการเกษตร เช่น การนำที่ดินที่เหมาะสมต่อการเกษตรไปใช้เพื่อการพัฒนาเมือง อุตสาหกรรม สร้างสนามกอล์ฟ และรีสอร์ท เป็นต้น ประกอบกับการจัดการทรัพยากรที่ดินเพื่อการเกษตรโดยเกษตรกรยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของดิน พบว่า พื้นที่การเกษตรที่มีปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพดิน มีมากถึง 225 ล้านไร่ และพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรไม่เหมาะสมกับสมรรถนะของดินอีกประมาณ 28 ล้านไร่

จากข้อมูลการใช้ที่ดินในปี พ.ศ. 2552 พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศไทยถูกใช้เป็นที่เกษตรกรรม โดยมีพื้นที่เกษตรกรรมถึง 171,585,556 ไร่ (ร้อยละ 53.50 ของพื้นที่ทั้งหมด) นอกนั้นเป็นพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง 15,111,800 ไร่ (ร้อยละ 4.71) พื้นที่ป่าไม้ 113,170,136 ไร่ (ร้อยละ 35.29) เป็นพื้นที่แหล่งน้ำ 8,812,352 ไร่ (ร้อยละ 2.75) และเป็นพื้นที่เบ็ดเตล็ด 12,017,043 ไร่ (ร้อยละ 3.75) แม้ว่าพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างจะมีเพียงร้อยละ 4.71 ของพื้นที่ทั้งหมด แต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่พื้นที่ป่าไม้กลับมีแนวโน้มลดลง ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการขยายตัวของชุมชนเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรม และมีการขยายตัวของพื้นที่เกษตรกรรมเข้าไปรุกกล้าพื้นที่ป่าไม้ นอกจากแนวโน้มการใช้ที่ดินดังกล่าวแล้ว ปัญหาการใช้ที่ดินผิดประเภทก็ยังเป็นประเด็นที่สำคัญ โดยพบว่าพื้นที่จำนวนมากที่เกษตรกรใช้ประโยชน์ไม่สอดคล้องกับสมรรถนะของที่ดิน ประมาณ 28.1 ล้านไร่ ตัวอย่างเช่น การทำนาบนพื้นที่ดอน การปลูกยางพาราบนพื้นที่ลุ่มน้ำขัง การปลูกพืชไร่บนพื้นที่ลาดชันมากกว่า 35 % พบว่า มีการทำนาบนพื้นที่ไม่เหมาะสมถึง 13.5 ล้านไร่ และทำไร่บนพื้นที่ไม่เหมาะสมถึง 14.60 ล้านไร่ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2555)

การจำแนกประเภทที่ดินของประเทศไทยเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2504 โดยสำรวจจำแนกประเภทที่ดินให้เป็นพื้นที่ป่าไม้ ที่ดินทำกินหรือใช้ประโยชน์อย่างอื่น ในแผนพัฒนาการ

เศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) ระบุให้มีการกำหนดพื้นที่ป่าไม้ไว้อย่างน้อย ร้อยละ 50 ของเนื้อที่ประเทศ หรือประมาณ 160.5 ล้านไร่ ในขณะที่นั้นมีป่าไม้เหลืออยู่ร้อยละ 58 หรือประมาณ 187 ล้านไร่ แผลดังกล่าว ยังได้กำหนดให้เนื้อที่ป่าไม้ลดลงเหลือประมาณร้อยละ 40 หรือประมาณ 125 ล้านไร่ หากประชากรเพิ่มขึ้นและมีความต้องการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่างๆ จากสถิติของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อ พ.ศ.2555 ปรากฏว่าประเทศไทยมี

เนื้อที่ถือครองทางการเกษตรอยู่ 149,240,058 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 46.54 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ เป็นเนื้อที่ป่าไม้ 107,241,030 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 33.44 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ จะเห็นได้ว่าระยะเวลา 51 ปี เนื้อที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว ถึงร้อยละ 24.56

สำหรับภาคเหนือของประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูงและภูเขาสูงชัน โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน เป็นพื้นที่ที่เป็นฐานของทรัพยากรป่าไม้และแหล่งต้นน้ำของประเทศ ในอดีตที่ผ่านมามีการใช้ที่ดินผิดประเภท การตัดไม้ทำลายป่า การทำไร่เลื่อนลอย และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว ทำให้มีการขยายตัวของเมืองและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ราบมากขึ้น จึงเป็นตัวเร่งให้มีการเปิดพื้นที่ใหม่ ๆ โดยเฉพาะพื้นที่สูงหรือพื้นที่ป่าที่มีความลาดชันเพื่อใช้ประโยชน์มากขึ้น ประกอบกับการเร่งรัดพัฒนาจังหวัดภายใต้กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในช่วงกว่า 5 ทศวรรษที่ผ่านมา ที่เป็นการพัฒนาโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรดินที่มีอยู่อย่างจำกัด เป็นทุนในการพัฒนาและขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งความโลภที่ไม่สิ้นสุดของคนบางกลุ่ม ก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศน์ คุณภาพชีวิตของประชาชน และกลายเป็นข้อจำกัดที่สำคัญต่อการพัฒนาโดยรวม

จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนบน มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 7,170,045 ไร่ หรือ 11,472.076 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 2.23 ของพื้นที่ประเทศ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง ประกอบด้วยทิวเขา ป่าไม้ต้นน้ำลำธาร ประมาณร้อยละ 87 ของพื้นที่จังหวัด โดยมีพื้นที่ราบเพียงร้อยละ 13 ของพื้นที่จังหวัด จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม และการตรวจสอบภาคสนามของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่าสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดน่านปี 2555 เป็นพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างพื้นที่ 125,255 ไร่ พื้นที่เกษตรกรรม 2,679,010 ไร่ พื้นที่ป่าไม้ซึ่งมีสภาพเป็นป่าที่อยู่ทั้งในและนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ มีพื้นที่ 4,296,800 ไร่ พบว่ามีการทำการเกษตรในเขตป่าสงวนแห่งชาติ คิดเป็นพื้นที่ 1,654,958 ไร่ หรือร้อยละ 23.08 ของพื้นที่ป่าสงวนฯ จากข้อมูลข้างต้น จังหวัดน่านกำลังประสบปัญหาการใช้ที่ดินผิดประเภทในระดับรุนแรง และส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญ และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และประชาชนในวงกว้าง สืบเนื่องจากการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับสมรรถนะของที่ดิน โดยเฉพาะพื้นที่ลาดชันสูง ซึ่งมีศักยภาพทางการเกษตรต่ำ พื้นที่ป่าต้นน้ำถูกทำลายเพื่อทำการเกษตร ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของดิน โดยในแต่ละปีจะมีการสูญเสียหน้าดินและมีปริมาณตะกอนรวม 3.3 ล้านตันต่อปี และพบความลึกของการกัดเซาะตามจุดต่าง ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำน่าน ส่งผลให้เกิดอุทกภัยในพื้นที่เมืองซึ่งอยู่ตอนล่างของลุ่มน้ำบ่อยครั้ง สร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องเร่งรัดในการแก้ไขโดยด่วน โดยการกำหนดเขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น บนพื้นฐานของข้อมูลปัจจุบันและสภาพความเป็นจริง ภายใต้การมีส่วนร่วม

ระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ พิจารณาให้สอดคล้องกับนโยบายกฎระเบียบที่มีอยู่ในปัจจุบัน การประกอบธุรกิจภาคเอกชน การประกอบอาชีพของราษฎร สถานภาพของทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า และข้อมูลด้านอื่น ๆ ด้วยการศึกษาและวิเคราะห์พื้นที่อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการใช้ที่ดินที่เป็นไปตามหลักวิชาการและสอดคล้องกับกรอบทิศทางการพัฒนาจังหวัดให้ก้าวสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน และสมดุลภายใต้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพิ่มพูนป่าไม้ น้ำ สัตว์ป่า มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การใช้ที่ดินในพื้นที่จังหวัดน่าน
2. เพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการการกำหนดเขตการใช้ที่ดินเพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรที่ดินในพื้นที่จังหวัดน่าน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์การใช้ที่ดินในพื้นที่จังหวัดน่าน
2. ศึกษานโยบายและแผนการใช้ที่ดินของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 - 2558
แผนการพัฒนาจังหวัดน่าน และแผนการใช้ที่ดินในอดีต
3. ในส่วนของความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นการศึกษาเพื่อประกอบการพิจารณาแนวทางการอนุรักษ์ป่าและแนวทางการพัฒนาที่ทำกิน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาสภาพการใช้ที่ดินของจังหวัดน่าน ที่กำลังประสบปัญหาการใช้ที่ดินผิดประเภท ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รวมถึงนโยบายและแผนการใช้ที่ดินที่เป็นโอกาส ในการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน และความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เรื่องการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน ของภาครัฐ ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จากกระทรวงมหาดไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้ได้แนวทางและมาตรการการกำหนดเขตการใช้ที่ดินในจังหวัดน่าน และเป็นข้อเสนอแนะนำไปใช้ในพื้นที่อื่นที่มีปัญหาใกล้เคียงกัน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะทางการกำหนดเขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมของจังหวัดน่าน จะเป็นตัวอย่างสำหรับนำไปใช้ในพื้นที่อื่นต่อไป
2. การกำหนดเขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสม จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินของเกษตรกร และรักษาพื้นที่ป่าไม้
3. การใช้ที่ดินตามสมรรถนะของดิน จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำและป่าไม้ ได้อย่างยั่งยืน

คำจำกัดความ

ที่ดิน	หมายถึง	ที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน เป็นพื้นที่ดินทั่วไป รวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเล
ดิน	หมายถึง	หิน กรวด ทราย แร่ธาตุ น้ำ และอินทรีย์วัตถุต่าง ๆ ที่เจือปนกับเนื้อดิน
แผนการใช้ที่ดิน	หมายถึง	การกำหนดทางเลือกการใช้ที่ดินที่ดีที่สุด และสอดคล้องกับประเภทของที่ดินที่ได้จำแนกไว้
เขตการใช้ที่ดิน	หมายถึง	การกำหนดพื้นที่เพื่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่เป็นไปตามความเหมาะสมของดิน บนพื้นฐานของข้อมูลปัจจุบัน
การอนุรักษ์ดินและน้ำ	หมายถึง	การกระทำใด ๆ ที่มุ่งให้เกิดการระวังป้องกันรักษาดินและที่ดิน ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม สูญเสีย รวมถึงการรักษา ปรับปรุง ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และการรักษาน้ำในดินหรือบนผิวดินให้คงอยู่ เพื่อรักษาคุณธรรมชาติให้เหมาะสมในการใช้ประโยชน์ที่ดินในทางเกษตรกรรม

บทที่ 2

การใช้ที่ดินในพื้นที่จังหวัดน่าน

ที่ตั้งและสภาพทั่วไป

จังหวัดน่านตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนห่างจากกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 17 องศา 89 ลิปดาเหนือ ถึงเส้นรุ้งที่ 19 องศา 37 ลิปดาเหนือ และระหว่างเส้นแวงที่ 100 องศา 24 ลิปดาตะวันออก ถึงเส้นแวงที่ 101 องศา 6 ลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ 11,472.076 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,170,045 ไร่ ประกอบด้วย 15 อำเภอ 99 ตำบล 887 หมู่บ้าน ทิศเหนือมีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันออกติดกับเขตจังหวัดอุดรธานี และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศใต้ติดกับเขตจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดแพร่ ทิศตะวันตกติดกับเขตจังหวัดพะเยา และจังหวัดแพร่

สภาพภูมิประเทศของจังหวัดน่านส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงสลับเนินเขา และที่ราบระดับต่ำ โดยมีพื้นที่ราบระดับต่ำสูงจากระดับทะเลปานกลางไม่เกิน 300 เมตร อยู่บริเวณที่ราบริมแม่น้ำน่านทางตอนกลางและตอนใต้ของจังหวัด ซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่สำคัญ พื้นที่เนินที่ตอนเป็นที่ราบระดับสูงขึ้นมา สูงจากระดับทะเลปานกลาง 300-500 เมตร อยู่บริเวณด้านตะวันตก ตะวันออก และด้านใต้ของจังหวัด พื้นที่ที่เป็นภูเขาระดับกลางถึงต่ำ และที่ลาดเชิงเขา สูงจากระดับทะเลปานกลาง 500-750 เมตร อยู่บริเวณด้านตะวันตก และตะวันออกของจังหวัด และพื้นที่ภูเขาสูงมีความสูงจากระดับทะเลปานกลางมากกว่า 750 เมตร ส่วนใหญ่อยู่ทางตะวันออก และตะวันออกเฉียงเหนือ พบกระจายเป็นกลุ่มทางทิศตะวันตก เทือกเขาที่สำคัญ ได้แก่ เทือกเขาฝิปันน้ำ และเทือกเขาหลวงพระบาง

จังหวัดน่าน อยู่ในเขตภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู หรือแบบทุ่งหญ้าเขตร้อน (Tropical savannah : "Aw") จะมีช่วงของฤดูฝนสลับกับช่วงที่แห้งแล้งแตกต่างกันอย่างชัดเจนในรอบปี และช่วงที่แห้งแล้งจะมีทั้งอากาศร้อนและหนาว บริเวณนี้จะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม 2 ประเภท คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากประเทศจีน เริ่มพัดผ่านในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ทำให้มีฝนตกในช่วงนี้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มพัดผ่านตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม จะพัดพาความหนาวเย็น และแห้งแล้งปกคลุมภาคเหนือของประเทศไทย ทำให้แบ่งลักษณะภูมิอากาศได้ 3 ฤดู คือ ฤดูหนาว เริ่มประมาณกลางเดือนตุลาคม-กลางเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งทำให้จังหวัด

น่านมีอากาศหนาวและแห้งแล้ง ฤดูร้อนเริ่มประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์-กลางเดือนพฤษภาคม ในฤดูนี้แม้ว่าอากาศจะร้อนและแห้งแล้ง แต่ในบางครั้งอาจเกิดพายุฝนฟ้าคะนองและลมกระโชกแรงหรืออาจมีลูกเห็บ ทำให้เกิดความเสียหายได้ ฤดูฝน เริ่มประมาณกลางเดือนพฤษภาคม - กลางเดือนตุลาคม ปริมาณที่ฝนตกชุกมากที่สุดอยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคม - เดือนสิงหาคม จากข้อมูลสถิติภูมิอากาศของสถานีตรวจวัดอากาศ จังหวัดน่าน (ปี พ.ศ. 2546-2555) จังหวัดน่านมีอุณหภูมิเฉลี่ย 25.5

องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน เท่ากับ 36.7 องศาเซลเซียส และต่ำสุดในเดือนมกราคม เท่ากับ 14.5 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนรวม 1,293.5 มิลลิเมตร โดยมีปริมาณน้ำฝนสูงสุดในเดือนสิงหาคม เท่ากับ 273.1 มิลลิเมตร และต่ำสุดในเดือนมกราคม เท่ากับ 6.2 มิลลิเมตร มีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ย 75.3 เปอร์เซ็นต์ โดยมีความชื้นสัมพัทธ์สูงสุดในเดือนสิงหาคม เท่ากับ 83.4 เปอร์เซ็นต์ และต่ำสุดในเดือนเมษายน เท่ากับ 61.6 เปอร์เซ็นต์

ทรัพยากรน้ำในจังหวัดน่าน ประกอบด้วย แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำน้ำสาขาของแม่น้ำสายหลัก 143 สาย โดยมีแม่น้ำสายหลักที่สำคัญ เช่น แม่น้ำน่าน น้ำว่า น้ำย่าง น้ำสมุน น้ำเลียบ น้ำยาว น้ำสา น้ำสาคร น้ำย่าง น้ำแหง น้ำเกียน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีห้วยซึ่งเป็นลำน้ำสาขาของแม่น้ำสายต่าง ๆ อีกหลายห้วย และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ เขื่อนสิริกิติ์ และอ่างเก็บน้ำอีก จำนวน 102 อ่าง อ่างเก็บน้ำที่สำคัญ เช่น อ่างเก็บน้ำห้วยแฮด อ่างเก็บน้ำน้ำแหง อ่างเก็บน้ำน้ำอิ และ อ่างเก็บน้ำห้วยยาง

ทรัพยากรดินและสภาพการใช้ที่ดิน

ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินในจังหวัดน่าน ประกอบด้วย ดินในพื้นที่ลุ่ม มีเนื้อที่ 201,870ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.82 ของพื้นที่จังหวัด ดินในพื้นที่ดอน มีเนื้อที่ 596,428ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.32 ของพื้นที่จังหวัด ดินในพื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน มีเนื้อที่ 5,193,494 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 72.43 ของพื้นที่จังหวัด ดินในพื้นที่อื่น ๆ มีเนื้อที่ 1,073,363 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.97 ของพื้นที่จังหวัด ดินในพื้นที่ชุมชน มีเนื้อที่ 86,748 ไร่คิดเป็นร้อยละ 1.21 ของพื้นที่จังหวัด และดินในพื้นที่น้ำมีเนื้อที่ 18,142 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.25 (ตารางที่ 2-1 และแผนภาพที่ 2-1)

ดินในพื้นที่ลุ่ม กลุ่มชุดดินที่ 7 และ 15 ส่วนใหญ่มีเนื้อดินเป็นดินเหนียว และดินร่วนเหนียว เกิดจากตะกอนลำน้ำ เป็นดินลึก มีการระบายน้ำค่อนข้างเลว พบตามพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ ฤดูฝนชั่งน้ำลึก 30-50 เซนติเมตร นาน 3 - 4 เดือน ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง pH 6.0-7.0 ส่วนใหญ่ใช้ทำนา ถ้าหากมีการชลประทานและการจัดการที่ดีสามารถทำนาได้ 2 ครั้ง ให้ผลผลิตค่อนข้างสูง พื้นที่นี้สามารถปลูกพืชไร่ และพืชผักต่าง ๆ ได้ในช่วงฤดูแล้งถ้ามีแหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งน้ำชลประทานช่วยเสริม

ดินในพื้นที่ดอน กลุ่มชุดดินที่ 29 มีเนื้อดินเป็นดินเหนียว เกิดจากวัสดุต้นกำเนิดพวกตะกอนลำน้ำ หรือเกิดจากการสลายตัวของหินหลายชนิดที่มีเนื้อละเอียด พบบริเวณที่ดอนที่เป็นลูกคลื่นจนถึงเนินเขา มีความลาดชันประมาณ 3-25 เปอร์เซ็นต์ เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติค่อนข้างต่ำ pH 4.5-5.5 ดินมีความพรุนสูง น้ำซึมผ่านชั้นดินได้ปานกลาง มีการอุ้มน้ำต่ำถึงปานกลาง น้ำใต้ดินลึก พืชจะขาดน้ำเมื่อฝนทิ้งช่วงนาน ดินมีการพังทลายในบริเวณที่มีความลาดชันสูง กลุ่มชุดดินที่ 33 เป็นกลุ่มชุดดินที่มีเนื้อดินเป็นดินทรายแป้ง เป็นดินลึกมาก เกิดจาก

วัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนน้ำพา ทั่วมุมอยู่บริเวณสันดินริมน้ำ พบในบริเวณที่ราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาด มีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน มีการระบายน้ำดี ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง มีปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงกรดจัด มีความเสี่ยงต่อการขาดน้ำได้ในระยะที่ฝนทิ้งช้งนาน บางพื้นที่อาจพบชั้นดานแข็งที่เกิดจากการทำเกษตรกรรม กลุ่มชุดดินที่ 35 เป็นกลุ่มดินร่วนละเอียด เป็นดินลึกถึงลึกมาก ที่เกิดจากตะกอนลำน้ำหรือวัตถุต้นกำเนิดดินเนื้อหยาบ ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมาก การระบายน้ำดีถึงดีปานกลาง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ขาดแคลนน้ำ และในพื้นที่ที่มีความลาดชัน ดินง่ายต่อการถูกชะล้างพังทลาย บางพื้นที่ดินเป็นกรดจัดมาก

กลุ่มชุดดินที่ 46 เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียวปนกรวดหรือปนลูกรัง ดินสีน้ำตาลหรือสีเหลืองหรือแดง พบบริเวณที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลูกคลื่นลอนชัน มีความลาดชันประมาณ 0-2 เปอร์เซ็นต์ เป็นดินตื้นมาก มีการระบายน้ำดี ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า 5 เมตร ตลอดปี มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ pH ประมาณ 4.5-7.0 มีศักยภาพไม่ค่อยเหมาะสมและไม่เหมาะสมที่จะใช้ในการปลูกพืชไร่ พืชผัก และไม้ผล เนื่องจากเป็นดินตื้นถึงตื้นมาก เนื้อดินมีกรวดลูกรังปน กลุ่มชุดดินที่ 47 มีเนื้อที่มากถึง 249,510 ไร่ เป็นกลุ่มชุดดินที่เกิดจากการสลายตัวผุพังอยู่กับที่ หรือจากการสลายตัวผุพังแล้วถูกเคลื่อนย้ายมาในระยะทางไม่ไกลนักของวัสดุเนื้อละเอียดที่มาจากหินตะกอน พบบริเวณพื้นที่ดอน ที่มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงเนินเขา เป็นดินตื้น มีการระบายน้ำดี เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียวหรือดินร่วนที่มีเศษหินปะปนมาก มักพบชั้นหินพื้นตื้นกว่า 50 เซนติเมตร สีดินเป็นสีน้ำตาล สีเหลืองหรือสีแดง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกลาง มีค่า pH ประมาณ 5.5-7.0 เป็นดินตื้นมาก มีชั้นหินผุ และหินพื้น น้ำซึมผ่านชั้นดินได้ปานกลางถึงค่อนข้างเร็ว มีการอุ้มน้ำปานกลางถึงต่ำ การกร่อนดินเกิดขึ้นได้ง่ายในที่มีความลาดชันสูง สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นถึงเนินเขา ระดับน้ำใต้ดินลึก ไม่เหมาะสำหรับการทำการเกษตร ควรปล่อยไว้ให้เป็นป่าหรือปลูกไม้ใช้สอยโตเร็ว กลุ่มชุดดินที่ 48 เป็นกลุ่มชุดดินที่เกิดจากการสลายตัวผุพังอยู่กับที่ หรือจากการสลายตัวผุพังแล้วถูกเคลื่อนย้ายมาในระยะทางไม่ไกลนักของวัสดุเนื้อค่อนข้างหยาบ เนื้อดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ส่วนดินล่างเป็นดินปนเศษหินหรือปนกรวด ก้อนกรวดส่วนใหญ่เป็นหินกลมมน ถ้าเป็นดินปนเศษหินมักพบชั้นหินพื้นตื้นกว่า 50 เซนติเมตร สีดินเป็นสีน้ำตาล สีเหลืองหรือสีแดง พบบริเวณพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนชันจนถึงเนินเขา เป็นดินตื้นมาก มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงกรดปานกลาง มีค่า pH ประมาณ 5.0-6.0 เป็นดินตื้นถึงชั้นก้อนกรวดหรือลูกรังหนาความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ขาดแคลนน้ำ และเกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดินในพื้นที่ที่มีความลาดชัน

กลุ่มชุดดินที่ 55 เป็นดินลึกปานกลางถึงชั้นหินพื้น เศษหิน ก้อนหินหรือลูกรัง เกิดจากการผุพังสลายตัวของหินตะกอนเนื้อละเอียดและหินแปร เช่น หินดินดาน หินทรายแป้ง หินโคลน หินชนวน หินฟิลไลต์ เป็นต้น รวมถึงที่เกิดจากวัสดุหินหรือหินที่เคลื่อนย้ายมาเป็นระยะทางใกล้ ๆ โดยแรงโน้มถ่วงบริเวณเชิงเขา พบบริเวณพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงเป็นลูกคลื่นลอนลาด มีการ

ระบายน้ำดี ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดเล็กน้อย มีค่า pH ประมาณ 4.5-6.5 มีการกร่อนของดินเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง

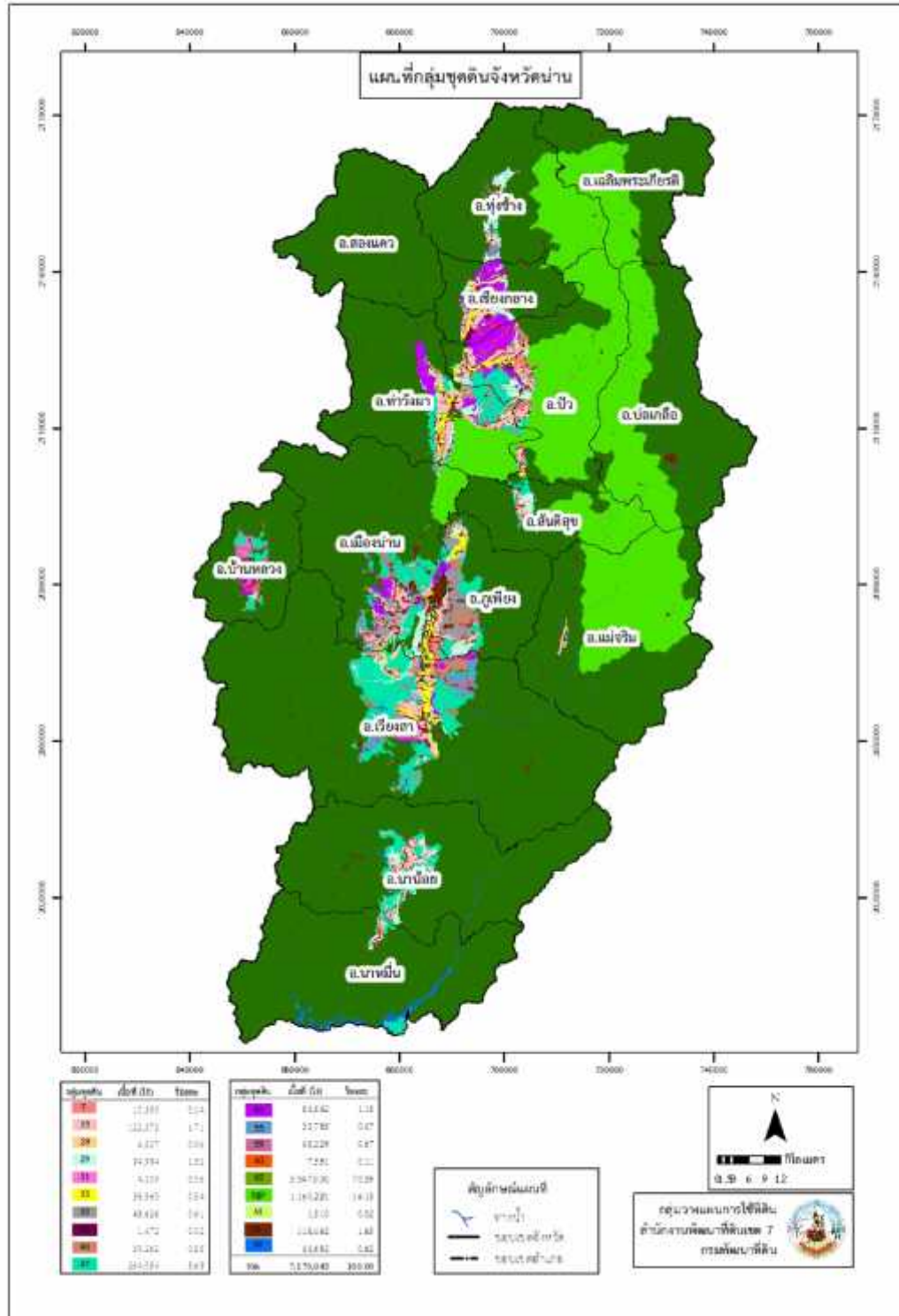
ดินบนพื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน มีเนื้อที่ร้อยละ 72 ของพื้นที่จังหวัด พบในพื้นที่ภูเขาและเทือกเขา ซึ่งมีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ ลักษณะและสมบัติของดินที่พบไม่แน่นอน มีทั้งดินลึกและดินตื้น ลักษณะของเนื้อดิน และความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติแตกต่างกันไปแล้วแต่ชนิดของวัตถุต้นกำเนิดในบริเวณนั้น มักมีเศษหินก้อนหิน หรือพื้นโผล่กระจายระเจจกระจายทั่วไป ส่วนใหญ่ยังปกคลุมด้วยป่าไม้ประเภทต่าง ๆ เช่น ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง หรือป่าดิบชื้น หลายแห่งมีการทำไร่เลื่อนลอยโดยปราศจากมาตรการในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ส่งผลให้เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน และในบางพื้นที่อาจพบชั้นหินพื้น หรือเศษหินกระจายอยู่บริเวณผิวหน้าดิน ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ การกร่อนดินเกิดขึ้นได้ง่าย ไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูกพืช เนื่องจากเป็นดินตื้น มีหินโผล่ที่ผิวดินเป็นส่วนใหญ่ และพื้นที่เป็นภูเขาสูงชันที่มีความลาดชันเฉลี่ยเกิน 35 เปอร์เซ็นต์ การกร่อนดินเกิดขึ้นได้ง่าย จึงควรที่จะรักษาไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

ตารางที่ 2-1 ทรัพยากรดินจังหวัดน่าน

ลำดับ	ทรัพยากรดิน	กลุ่มชุดดิน	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1	ดินในพื้นที่ลุ่ม	รวม	201,870	2.82
		5	10,479	0.15
		7	44,405	0.62
		15	84,466	1.18
		59	62,520	0.87
2	ดินในพื้นที่ดอน	รวม	596,428	8.32
		29	87,260	1.22
		31	4,261	0.06
		33/38B	39,057	0.54
		33	4,456	0.06
		35	44,822	0.63
		40	1,501	0.02
		46	38,598	0.54
		47	249,510	3.48
		48	83,988	1.17
		55	24,436	0.34
		56	8,807	0.12
		60	9,732	0.14
3	ดินในพื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน	รวม	5,193,494	72.43
		62	5,193,494	72.43
4	พื้นที่อื่นๆ		1,073,363	14.97
5	พื้นที่ชุมชน		86,748	1.21
6	พื้นที่น้ำ		18,142	0.25
รวมเนื้อที่ทั้งหมด			7,170,045	100.00

ที่มา : สำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน, กรมพัฒนาที่ดิน, 2552

แผนภาพที่ 2-1 ทรัพยากรดินจังหวัดน่าน

จากข้อมูลทรัพยากรดินจังหวัดน่าน พบว่ามีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรเนื้อที่ 798,298 ไร่ หรือร้อยละ 11.15 ของพื้นที่จังหวัด (ตารางที่ 2-2) โดยความเหมาะสมของที่ดินสำหรับปลูกข้าวที่กลุ่ม มีเนื้อที่ 139,350 ไร่ หรือร้อยละ 1.95 ของพื้นที่จังหวัด เหมาะสมสำหรับปลูกข้าวในพื้นที่ค่อนข้างดอน พื้นที่ราบระหว่างเขา ดินมีการระบายน้ำค่อนข้างเลวถึงดีปานกลาง มีเนื้อที่ 62,520 ไร่ หรือร้อยละ 0.87 ของพื้นที่จังหวัด มีความเหมาะสมปานกลางสำหรับข้าว และสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงเป็นลูกคลื่นลอนลาด ดินมีการระบายน้ำปานกลาง มีเนื้อที่รวม 5,505 ไร่ หรือร้อยละ 0.08 ของพื้นที่จังหวัด

พื้นที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ และพืชผัก สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย (2-5 เปอร์เซ็นต์) ดินมีการระบายน้ำดีหรือดีปานกลาง มีเนื้อที่รวม 53,245 ไร่ หรือร้อยละ 0.74 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่เหมาะสมสำหรับ พืชไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น และทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด (2-12 เปอร์เซ็นต์) ดินมีการระบายน้ำดีหรือดีปานกลาง มีเนื้อที่รวม 132,339 ไร่ หรือร้อยละ 1.85 ของพื้นที่จังหวัด

พื้นที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ หรือทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ เป็นดินลึกปานกลาง มีการระบายน้ำดี พบชั้นหินพื้นภายใน 100 เซนติเมตร พื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงลูกคลื่นลอนชัน (2-20 เปอร์เซ็นต์) ดินมีการระบายน้ำดีหรือดีปานกลาง มีเนื้อที่รวม 33,243 ไร่ หรือร้อยละ 0.47 ของพื้นที่จังหวัด

พื้นที่เหมาะสมสำหรับเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ พวกดินตื้นถึงเศษหิน หรือลูกรัง หรือหินพื้น ดินมีการระบายน้ำดี พบชั้นหินพื้นภายใน 50 เซนติเมตร พื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงเป็นเนิน (5-35 เปอร์เซ็นต์) มีเนื้อที่รวม 372,096 ไร่ หรือร้อยละ 5.19 ของพื้นที่จังหวัด

พื้นที่ที่ดินที่ไม่เหมาะสมทางการเกษตร ควรอนุรักษ์ไว้เป็นป่า หรือปลูกป่าเพิ่มเติม ในบริเวณที่ถูกแผ้วถาง มีเนื้อที่รวม 5,193,494 ไร่ หรือร้อยละ 72.43 ของพื้นที่จังหวัด

ตารางที่ 2-2 ความเหมาะสมของที่ดินจังหวัดน่าน

ลำดับ	กลุ่มชุดดิน	เงื่อนไข	เนื้อที่	
			ไร่	ร้อยละ
1	57 และ 15	เหมาะสมสำหรับข้าวพื้นที่ลุ่ม	139,350	1.95
2	59 และ 59 B	เหมาะสมสำหรับข้าวพื้นที่ค่อนข้างดอน	62,520	0.87
3	29B/b และ 40B/b	เหมาะสมปานกลางสำหรับข้าว	5,505	0.08
4	33B33/38B และ60	เหมาะสมสำหรับ พืชไร่ พืชผัก	53,245	0.74
5	29B 29C 31B31C35Bและ 35C	เหมาะสมสำหรับ พืชไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น และหญ้าเลี้ยงสัตว์	132,339	1.85
6	55B 55C55D 55E 56B และ56C	เหมาะสมสำหรับ พืชไร่ หรือหญ้าเลี้ยง สัตว์	33,243	0.47
7	46B 46C 47C 47D 47E 48B 48C และ 48D	เหมาะสมสำหรับปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์	372,096	5.19
8	62	ดินที่ไม่เหมาะสมด้านการเกษตรควร อนุรักษ์ไว้เป็นป่า หรือปลูกป่าเพิ่มเติม ในบริเวณที่ถูกแผ้วถาง	5,193,494	72.43
9		พื้นที่เปิดเตล็ด พื้นที่ชุมชน และพื้นที่น้ำ	1,178,253	16.42
รวมเนื้อที่ทั้งหมด			7,170,045	100.00

ที่มา: สำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน, กรมพัฒนาที่ดิน, 2552

ดินปัญหาหรือดินมีข้อจำกัดในการเพาะปลูกพืชในพื้นที่จังหวัดน่าน มีพื้นที่ 6,834,957ไร่ หรือร้อยละ 95.33 ของพื้นที่จังหวัด ได้แก่ ดินกรด มีพื้นที่ 214,580ไร่ หรือร้อยละ 2.99 ของพื้นที่จังหวัด ดินดื้นมีพื้นที่ 250,368 ไร่ หรือร้อยละ 3.49 ของพื้นที่จังหวัด ดินกรดที่พบในพื้นที่ดินดื้น มีพื้นที่

124,454 ไร่ หรือร้อยละ 1.74 ของพื้นที่จังหวัด และดินพื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน ซึ่งเสี่ยงต่อการชะล้างพังทลายสูง มีพื้นที่ 6,245,555 ไร่ หรือร้อยละ 87.11 ของพื้นที่จังหวัด (ตารางที่ 2-3 และแผนภาพที่ 2-2) ซึ่งต้องมีมาตรการในการปรับปรุงบำรุงดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ และ การวางแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสมในพื้นที่ดินมีปัญหาดังกล่าว

ตารางที่ 2-3 ดินปัญหาที่พบในจังหวัดน่าน

ลำดับ	ดินปัญหา	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
1	ดินกรด	214,580	2.99
2	ดินตื้น	250,368	3.49
3	ดินกรดที่พบในดินตื้น	124,454	1.74
4	พื้นที่มีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์	6,245,555	87.11
5	ดินไม่มีปัญหา	335,088	4.67
รวมเนื้อที่ทั้งหมด		7,170,045	100.00

ที่มา : จากการวิเคราะห์โดยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

การชะล้างพังทลายของดิน จากการประเมินอัตราการชะล้างพังทลายของดินในจังหวัดน่าน โดยอาศัยสมการการสูญเสียดินสากล (Universal Soil Loss Equation : USLE) พบว่า จังหวัดน่านมีอัตราการชะล้างพังทลายของดินระดับน้อยมีเนื้อที่ 2,183,287ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 30.45ของพื้นที่จังหวัด ระดับปานกลาง มีเนื้อที่ 1,207,591ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 16.84 ของพื้นที่จังหวัด ระดับรุนแรง 1,006,116 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 14.03 ของพื้นที่จังหวัด ระดับรุนแรงมากมีเนื้อที่ 748,659ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 10.44 ของพื้นที่จังหวัด และอัตราการชะล้างพังทลายของดินระดับรุนแรงมากที่สุดมีเนื้อที่ 2,024,393ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 28.23 ของพื้นที่จังหวัด แสดงดังตารางที่2-4 และแผนภาพที่ 2-2

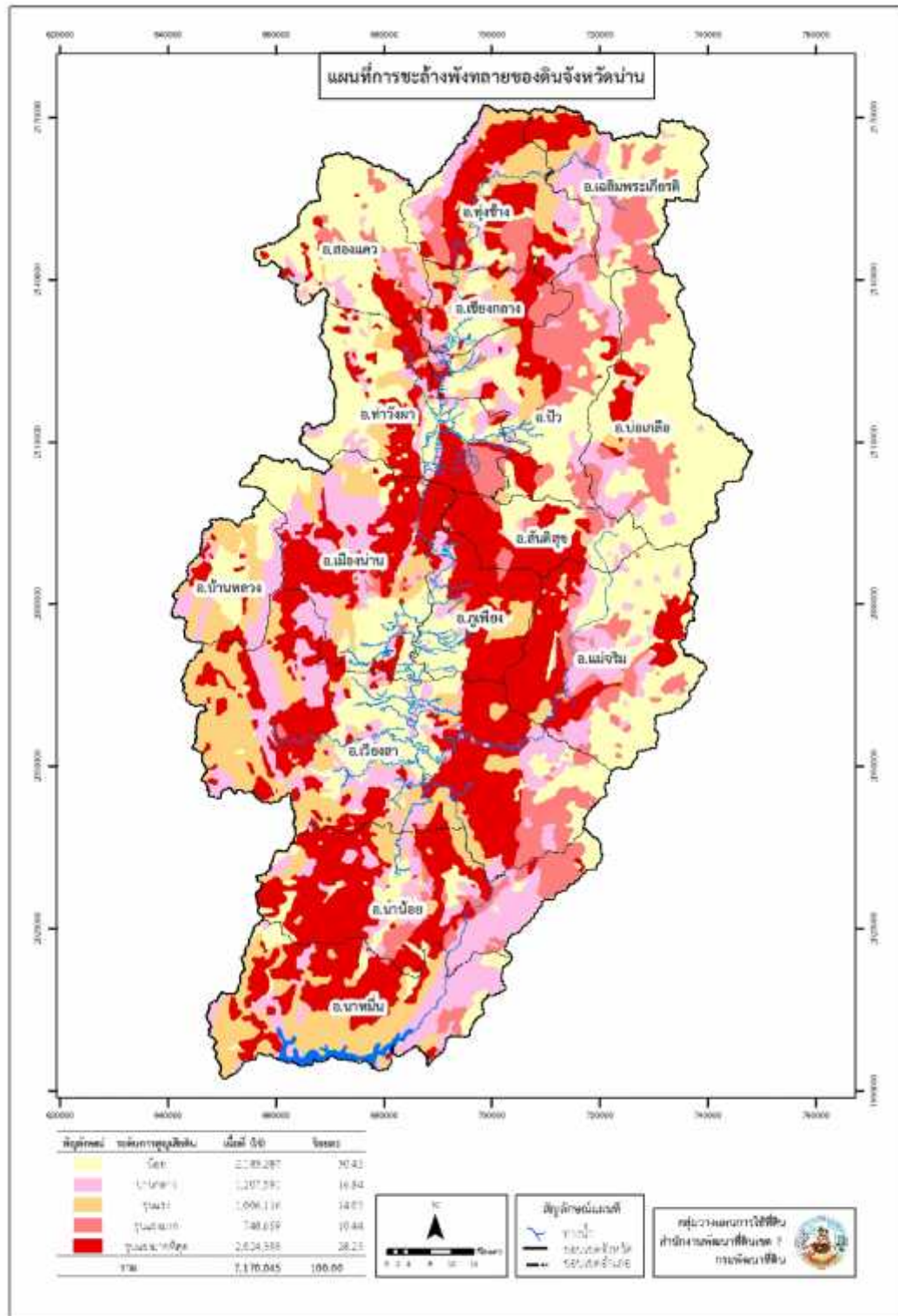
ตารางที่ 2-4 การชะล้างพังทลายของดินจังหวัดน่าน

ลำดับ	ระดับการสูญเสียดิน	อัตราการสูญเสียดิน	เนื้อที่
-------	--------------------	--------------------	----------

		(ตัน/ไร่/ปี)	ไร่	ร้อยละ
1	น้อย	0 - 2	2,183,287	30.45
2	ปานกลาง	2 - 5	1,207,591	16.84
3	รุนแรง	5 - 15	1,006,116	14.03
4	รุนแรงมาก	15 - 20	748,659	10.44
5	รุนแรงมากที่สุด	มากกว่า 20	2,024,393	28.23
รวมพื้นที่ทั้งหมด			7,170,045	100.00

ที่มา : จากการวิเคราะห์โดยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

แผนภาพที่ 2-2 การชะล้างพังทลายของดินจังหวัดน่าน

สภาพการใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินของจังหวัดน่านส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่ 4,551,379 ไร่ หรือร้อยละ 63.48 ของพื้นที่จังหวัด รองลงมาได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่ 2,420,790 ไร่ หรือร้อยละ 33.76 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 125,266 ไร่ หรือร้อยละ 1.75 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 47,745 ไร่ หรือร้อยละ 0.67 ของพื้นที่จังหวัด และพื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 24,865 ไร่ หรือร้อยละ 0.35 ของพื้นที่จังหวัด ตามลำดับ (ตารางที่ 2-5 และแผนภาพที่ 2-3)

ตารางที่ 2-5 สภาพการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	125,255	1.76
U1	ตัวเมืองและย่านการค้า	7,179	0.10
U200	หมู่บ้าน/ที่ดินจัดสรรร้าง	50	-
U201	หมู่บ้านบนพื้นราบ	89,238	1.25
U202	หมู่บ้านชาวไทยภูเขา	7,689	0.11
U3	สถานที่ราชการและสถาบันต่างๆ	15,193	0.21
U401	สนามบิน	642	0.01
U500	โรงงานอุตสาหกรรมร้าง	526	0.01
U502	โรงงานอุตสาหกรรม	1,327	0.02
U503	ลานตากและแหล่งรับซื้อทางการเกษตร	445	0.01
U600	สถานที่ร้าง	44	-
U601	สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	819	0.01
U602	รีสอร์ทโรงแรมเกสต์เฮ้าส์	1,019	0.02
U603	สุสานป่าช้า	1,002	0.01
U605	สถานีบริการน้ำมัน	43	-
U7	สนามกอล์ฟ	39	-

ตารางที่ 2-5 (ต่อ)

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
		พื้นที่เกษตรกรรม	2,420,786
	นาข้าว	223,810	3.12
A100	นาร้าง	563	0.01
A101	นาข้าว	223,247	3.11
	พืชไร่	542,706	7.57
A200	ไร่อ้าง	17,698	0.25
A202	ข้าวโพด	502,510	7.01
A204	มันสำปะหลัง	172	-
A205	สับปะรด	11	-
A206	ยาสูบ	164	-
A208	ถั่วเขียว	27	-
A210	ถั่วลิสง	65	-
A212	ถั่วดำ, ถั่วแดง	18	-
A216	ข้าวไร่	14,048	0.20
A222	ชิง	73	-
A223	กะหล่ำปลี	7,906	0.11
A229	พริก	14	-
	ไม้ยืนต้น	268,544	3.75
A300	ไม้ยืนต้น/เสื่อมโทรม	11	-
A301	ไม้ยืนต้นผสม	28	-
A302	ยางพารา	169,189	2.36
A303	ปาล์มน้ำมัน	253	-
A304	ยูคาลิปตัส	1,021	0.02
A305	สัก	92,960	1.30
A312	กาแฟ	1,387	0.02
A314	หม่อน	36	-

ตารางที่ 2-5 (ต่อ)

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
A315	ไผ่ (ไผ่ตง ไผ่หวาน ปลูกเพื่อการค้า)	3,222	0.05
A318	จามจุรี	280	-
A322	กฤษณา	105	-
A323	ตะกั่ว	52	-
	ไม้ผล	201,246	2.81
A400	ไม้ผลร้าง/เสื่อมโทรม	1,635	0.02
A401	ไม้ผลผสม	42,952	0.60
A402	ส้ม	2,051	0.03
A404	เงาะ	645	0.01
A406	ลิ้นจี่	41,769	0.58
A407	มะม่วง	24,696	0.35
A408	มะม่วงหิมพานต์	1,794	0.03
A409	พุทรา	3	-
A411	กล้วย	204	-
A412	มะขาม	31,793	0.44
A413	ลำไย	52,823	0.74
A414	ฝรั่ง	66	-
A415	มะละกอ	81	-
A416	ขนุน	38	-
A417	กระท้อน	157	-
A420	ยางสด ลองกอง	28	-
A422	มะนาว	341	0.01
A425	มะกอกน้ำ	32	-
A426	แก้วมังกร	14	-
A427	ส้มโอ	124	-

ตารางที่ 2-5 (ต่อ)

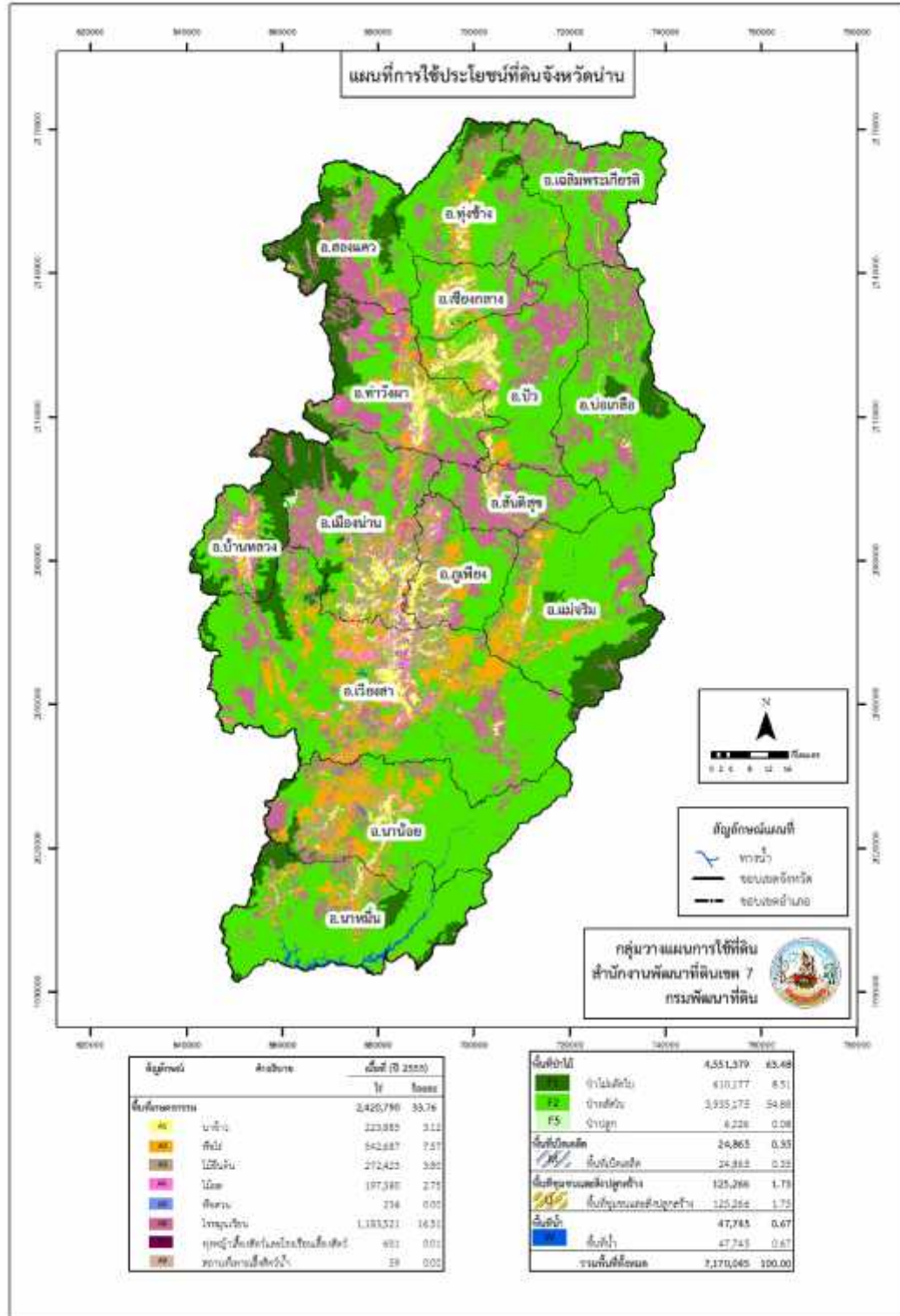
สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
	พืชสวน	235	-
A502	พืชผัก	184	-
A511	หว่าย	51	-
	ไร่มุมนเวียน	1,183,541	16.51
A600	ไร่ร้าง	248,639	3.47
A602	ข้าวโพด	743,926	10.38
A616	ข้าวไร่	190,976	2.66
	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	600	-
A700	โรงเรือนร้าง	30	-
A701	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	211	-
A702	โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า	148	-
A703	โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีก	201	-
A704	โรงเรือนเลี้ยงสุกร	10	-
	สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	58	-
A902	สถานที่เพาะเลี้ยงปลา	58	-
	เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	46	-
A0	เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	46	-
	พื้นที่ป่าไม้	4,551,422	63.48
F100	ป่าไม้ผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู	6,653	0.09
F101	ป่าไม้ผลัดใบสมบูรณ์	603,532	8.42
F200	ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู	138,222	1.93
F201	ป่าผลัดใบสมบูรณ์	3,796,991	52.96
F501	ป่าปลูกสมบูรณ์	6,024	0.08

ตารางที่ 2-5 (ต่อ)

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
	พื้นที่แหล่งน้ำ	47,725	0.66
W101	แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง	21,796	0.30
W102	หนองบึง ทะเลสาบ	1,455	0.02
W201	อ่างเก็บน้ำ	22,923	0.32
W202	บ่อน้ำในไร่นา	1,510	0.02
W203	คลองชลประทาน	41	-
	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	24,857	0.34
M101	ทุ่งหญ้าธรรมชาติ	136	-
M102	ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ	22,804	0.32
M103	ไผ่ (ไผ่หนาม)	98	-
M2	พื้นที่ลุ่ม	670	0.01
M300	เหมืองเก่า บ่อขุดเก่า	162	-
M301	เหมืองแร่	300	-
M303	บ่อทราย	91	-
M304	บ่อดิน	361	0.01
M401	พื้นที่กองวัสดุ	11	-
M405	พื้นที่ถม	193	-
M7	ที่ทิ้งขยะ	31	-
	รวม	7,170,045	100.00

ที่มา : สำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน, กรมพัฒนาที่ดิน, 2555

แผนภาพที่ 2-3 การใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดน่าน

ทรัพยากรป่าไม้

ข้อมูลจากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน ระบุว่าจังหวัดน่านมีป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 จำนวน 16 ป่า รวมพื้นที่ 6,469,571 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ป่าที่คงสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ เนื้อที่ 4,358,214 ไร่ ต่อมาได้มีการประกาศเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งจากการซ้อนทับข้อมูลระหว่างเขตป่าสงวนและเขตปฏิรูปที่ดินด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ พบว่าจังหวัดน่านมีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมด 5,720,571 ไร่ หรือร้อยละ 79.79 ของพื้นที่จังหวัดประกอบด้วย

เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ มีเนื้อที่ 5,573,024 ไร่ หรือ ร้อยละ 77.79 ของพื้นที่จังหวัด

เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ มีเนื้อที่ 147,547 ไร่ หรือ ร้อยละ 2.06 ของพื้นที่จังหวัด

เมื่อนำเขตป่าสงวน มาซ้อนทับกับข้อมูลสภาพการใช้ที่ดิน ปี 2555 (กรมพัฒนาที่ดิน, 2555) พบว่าพื้นที่ป่าที่ยังคงมีสภาพเป็นป่าไม้ที่สมบูรณ์ มีเนื้อที่ 4,065,613 และมีพื้นที่ที่ถูกใช้เพื่อทำการเกษตรในพื้นที่ป่าสงวน เนื้อที่ 1,654,958 ไร่ หรือร้อยละ 23.08 ของพื้นที่ป่าสงวน โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เพื่อปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เนื้อที่ 1,469,839 ไร่ รองลงมาได้แก่ ยางพารา ลั่นจี่ สัก ข้าวไร่ และลำไย ตามลำดับ รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 2-6, 2-7 และแผนภาพที่ 2-4

ตารางที่ 2-6 ป่าสงวนแห่งชาติและการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่า จังหวัดน่าน

เขตป่าสงวนแห่งชาติและการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
เขตป่าสงวนแห่งชาติ	5,720,571	79.79
เขตป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C)	5,573,024	77.73
- เขตป่าเพื่อการอนุรักษ์ที่มีสภาพเป็นป่า	4,002,725	55.83
- เขตป่าเพื่อการอนุรักษ์ที่มีการทำการเกษตร	1,570,299	21.90
เขตป่าเศรษฐกิจ (Zone E)	147,547	2.06
- เขตป่าเศรษฐกิจ ที่มีสภาพเป็นป่า	62,888.00	0.88
- เขตป่าเศรษฐกิจ ที่มีการทำการเกษตร	84,659.00	1.18

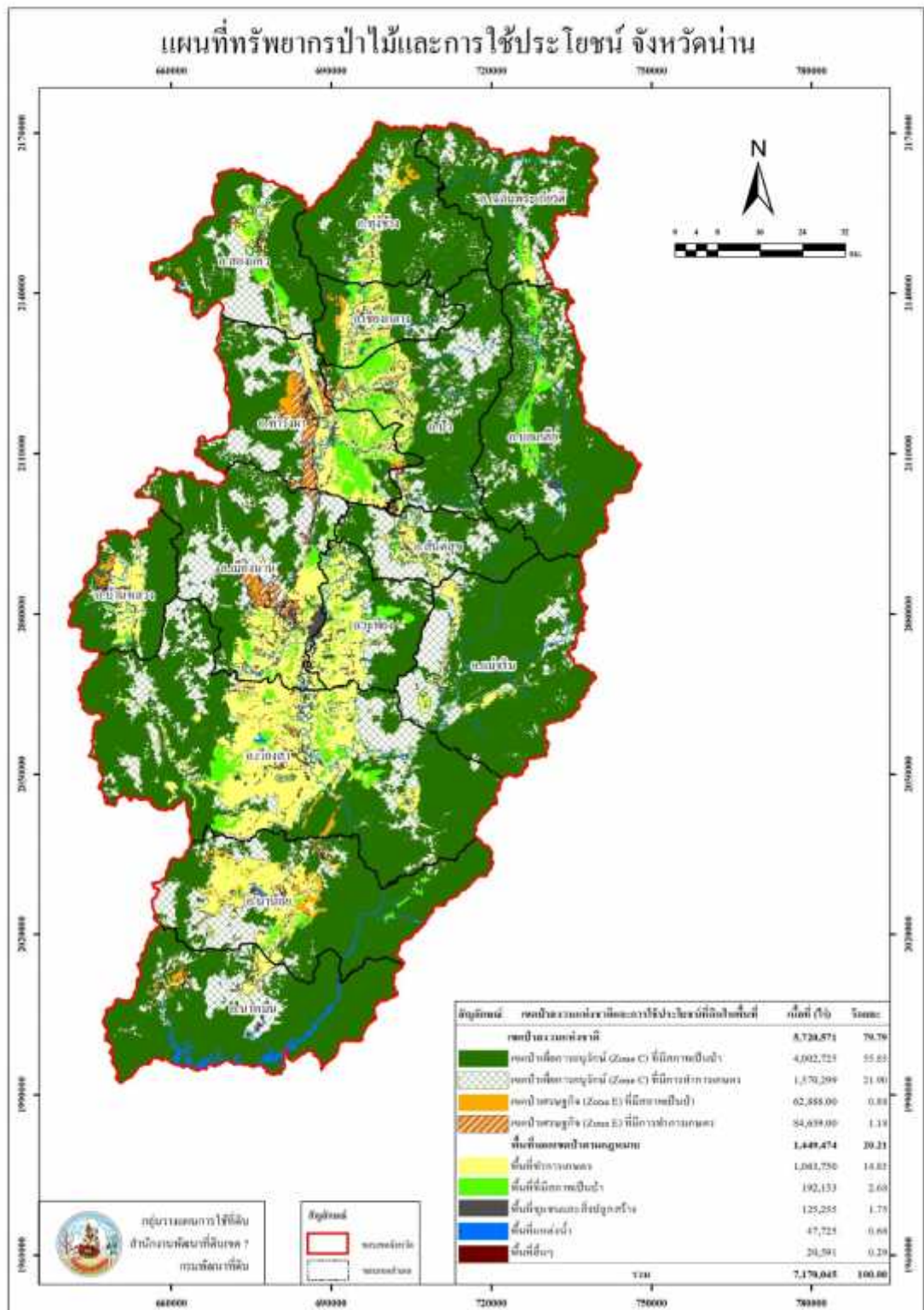

ตารางที่ 2-7 ประเภทการใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรในเขตป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดน่าน

ลำดับที่	ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1	นาข้าว	4,201	0.25
2	ข้าวโพด	16,112	0.97
3	ยางพารา	76,717	4.64
4	ปาล์มน้ำมัน	75	0.00
5	ยูคาลิปตัส	54	0.00
6	สั๊ก	7,820	0.47
7	ไผ่	486	0.03
8	ไม้ผลผสม	1,068	0.06
9	ส้ม	124	0.01
10	เงาะ	21	0.00
11	ลิ้นจี่	66,549	4.02
12	มะม่วง	185	0.01
13	มะขาม	163	0.01
14	ลำไย	3,025	0.18
15	มะนาว	157	0.01
16	ไร่ร้าง (ไร่หมุนเวียน)	1,955	0.12
17	ข้าวโพด (ไร่หมุนเวียน)	1,469,839	88.81
18	ข้าวไร่ (ไร่หมุนเวียน)	6,407	0.39
รวม		1,654,958	100.00

ที่มา: วิเคราะห์โดยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

แผนภาพที่ 2-4 พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าจังหวัดน่าน

ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ

ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ หมายถึง การแบ่งเขตพื้นที่ตามลักษณะกายภาพ ศักยภาพทางอุทกวิทยา และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งพื้นที่จังหวัดน่าน สามารถจำแนกชั้นคุณภาพลุ่มน้ำได้ทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำที่ควรสงวนไว้เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เนื่องจาก อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินได้ง่ายและรุนแรง โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับชั้นย่อย คือ พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ได้แก่ พื้นที่ต้นน้ำลำธารที่ยังมีสภาพป่าสมบูรณ์และพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1B เป็นพื้นที่ที่สภาพป่าส่วนใหญ่ได้ถูกทำลายตัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาหรือการใช้ที่ดินรูปแบบอื่นก่อน พ.ศ. 2525

ระดับที่ 2 พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 2 เป็นพื้นที่ที่มีค่าดัชนีชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ได้จากการ ศึกษาเพื่อจำแนกชั้นคุณภาพลุ่มน้ำของแต่ละลุ่มน้ำได้กำหนดไว้ พื้นที่ดังกล่าวเหมาะสมต่อการเป็นต้นน้ำลำธารในระดับรองจากลุ่มน้ำชั้นที่ 1 สามารถนำพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นนี้ ไปใช้เพื่อประโยชน์ที่สำคัญอย่างอื่นได้ เช่น การทำเหมืองแร่ เป็นต้น

ระดับที่ 3 พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 3 เป็นพื้นที่ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งการทำไม้ เหมืองแร่ และการปลูกพืชประเภทไม้ยืนต้น

ระดับที่ 4 พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 4 เป็นพื้นที่ที่ได้ถูกบุกรุกแผ้วถางเพื่อปลูกพืชไร่

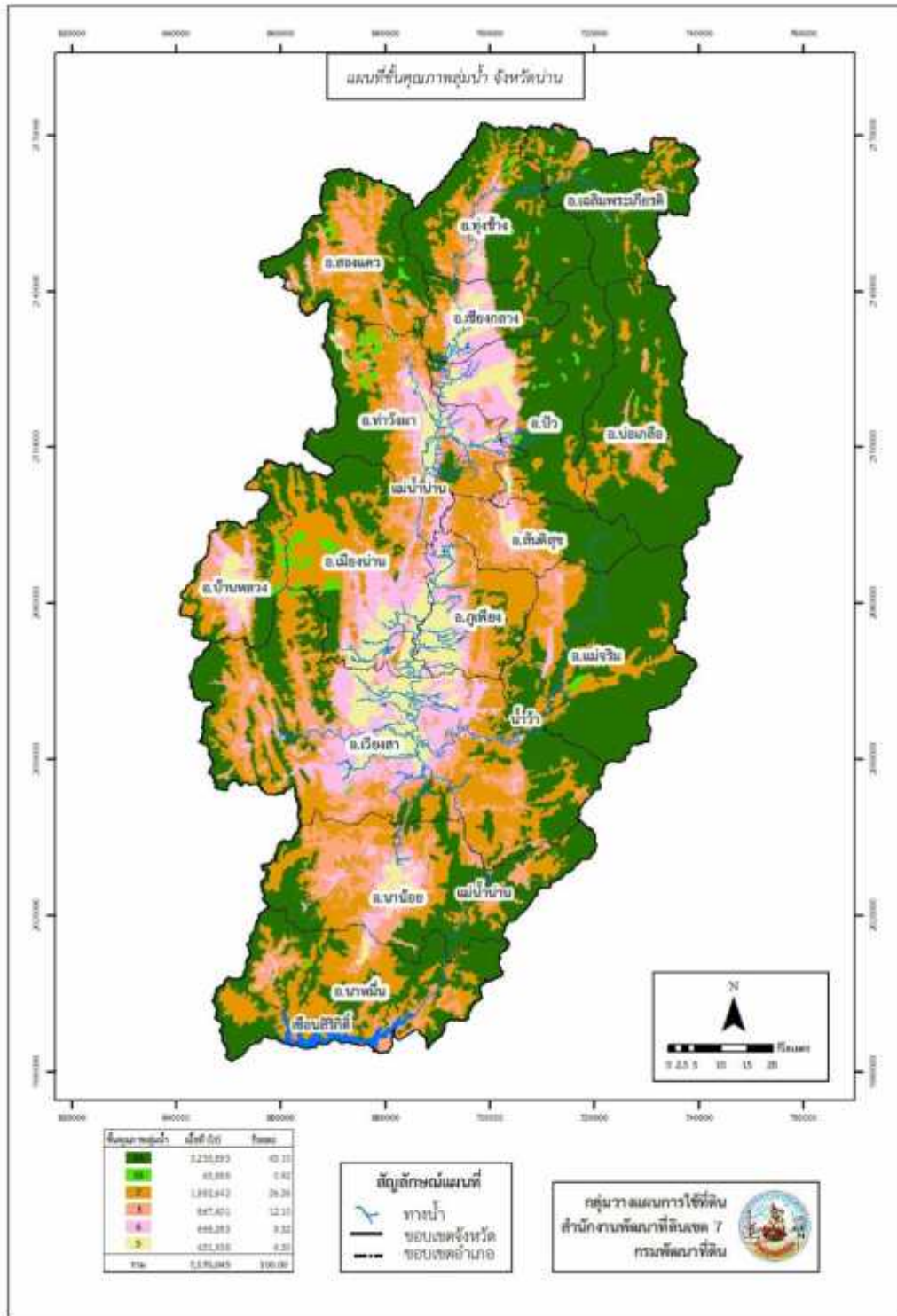
ระดับที่ 5 พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 5 เป็นพื้นที่ที่ราบหรือที่ลุ่มหรือเนินลาดเอียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่ป่าไม้ได้ถูกแผ้วถางเพื่อประโยชน์ด้านเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนา และกิจการอื่น

ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำจังหวัดน่าน (ตารางที่ 2-8 และแผนภาพที่ 2-5) พบว่าส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A มีเนื้อที่ 3,233,893 ไร่ หรือร้อยละ 45.10 ของพื้นที่จังหวัด รองลงมาเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 2 มีเนื้อที่ 1,882,642 ไร่ หรือร้อยละ 26.26 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 3 มีเนื้อที่ 867,401 ไร่ หรือร้อยละ 12.10 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 4 มีเนื้อที่ 668,283 ไร่ หรือร้อยละ 9.32 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 5 มีเนื้อที่ 451,938 ไร่ หรือร้อยละ 6.30 ของพื้นที่จังหวัด และพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1B มีเนื้อที่ 65,888 ไร่ หรือร้อยละ 0.92 ของพื้นที่จังหวัด

ตารางที่ 2-8 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำจังหวัดน่าน

ชั้น คุณภาพ	รายละเอียด	เงื่อนไข	พื้นที่	
			ไร่	ร้อยละ
1A	ความลาดชันสูง เป็นป่า สมบูรณ์ก่อนปี 2525	ป่าต้นน้ำลำธาร ห้ามมีการใช้ ประโยชน์อย่างอื่น	3,233,893	45.10
1B	ความลาดชันสูงเป็นป่า สมบูรณ์ แต่มีการบุกรุก ก่อนปี 2525	ป่าต้นน้ำลำธารและควบคุม การใช้ประโยชน์เป็นพิเศษ	65,888	0.92
2	ความลาดชันค่อนข้างสูง	ทำเหมืองแร่ สวนยางพารา หรือพืชที่มีความมั่นคงต่อ เศรษฐกิจ	1,882,642	26.26
3	ความลาดชันปานกลาง	ทำไม้ เหมืองแร่ ถ้ำดินตื้นควร ปลูกป่า และทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ถ้ำดินลึกปลูกไม้ผล	867,401	12.10
4	ความลาดชันค่อนข้างต่ำ ป่าถูกบุกรุก	ทำไม้ เหมืองแร่ ถ้ำดินลึกและ ลาดชัน ปลูกไม้ผล ลาดชัน น้อยปลูกพืชไร่	668,283	9.32
5	ความลาดชันต่ำ	ทำไม้ เหมืองแร่ ไม้ผล ทุ่งหญ้า เลี้ยงสัตว์ พืชไร่ และข้าว	451,938	6.30
รวมพื้นที่ทั้งหมด			52,118	100.00

แผนภาพที่ 2-5 ^๕ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำจังหวัดน่าน

บทที่ 3

นโยบายและแผนการใช้ที่ดิน

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509)

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 ได้ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2504 ได้มีนโยบายเกี่ยวกับการจำแนกประเภทที่ดินดังนี้

“14 การป่าไม้และการจัดสรรที่ดิน

ประเทศไทยมีเนื้อที่ทั้งหมด 320 ล้านไร่ เป็นเนื้อที่เพาะปลูกในปัจจุบัน 60 ล้านไร่ และเนื้อที่ป่า 187 ล้านไร่ ในจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกนี้มีเกษตรกรทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่ เกือบ 20 ล้านคน ซึ่งในจำนวนนี้ ร้อยละ 13 ไม่มีที่ทำไร่ของตนเอง และมีบางส่วนจำนวนไม่ต่ำกว่า 1 ล้านคน รวมทั้งชาวเขาด้วย ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เคลื่อนที่ทำลายป่าไม้ของชาติอยู่เรื่อย ลักษณะของการเพาะปลูกในปัจจุบัน ก็เป็นวิธีเพิ่มปริมาณการผลิตโดยการขยายเนื้อที่ออกไป ประกอบกับมีการบุกกรุกลักลอบตัดฟันไม้มีค่าเป็นจำนวนมาก โดยเหตุนี้ป่าอันเป็นทรัพยากรสำคัญของชาติที่ให้ความอุดมสมบูรณ์แก่ที่ดิน เป็นแหล่งเกิดของน้ำ และเป็นแหล่งผลิตไม้ ต้องถูกทำลายหมดไปในอัตราสูงเกินสมควร และจะเป็นผลร้ายต่อการเศรษฐกิจของประเทศในที่สุด ความจำเป็นทางเศรษฐกิจของประเทศ ชั้นแรกจึงได้แก่ การจำแนกประเภทที่ดินออกเป็นที่ทำมาหากินและป่าสงวนทั่วประเทศกับการจัดสรรที่ดินให้ประชาชนซึ่งไม่มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองจำนวนไม่ต่ำกว่า 1 ล้านคน

การดำเนินการในด้านนี้ จึงมีวิธีการดังต่อไปนี้

1. ให้กรมที่ดิน กรมป่าไม้ และกรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการจำแนกที่ดินทั่วประเทศ เพื่อให้มีเขตสงวนในขั้นต้นนี้ประมาณ 250,000 ตารางกิโลเมตร หรือ 156 ล้านไร่ เวลานี้มีเขตที่เป็นป่าอยู่ 187 ล้านไร่ ผลของการจำแนกประเภทที่ดินจะทำให้มีเนื้อที่จัดสรรให้เกษตรกรได้เพิ่มขึ้นประมาณ 30 ล้านไร่ ในหกปีข้างหน้าควรจะดำเนินการจำแนกประเภทที่ดินให้สำเร็จบริบูรณ์ได้

2. สงวนป่าไม้ไว้เป็นสมบัติของชาติ เป็นเนื้อที่ 156 ล้านไร่ หรือประมาณ 250,000 ตารางกิโลเมตร ต่อไปเมื่อมีพลเมืองเพิ่มขึ้นก็อาจลดลงได้ เหลือ 125 ล้านไร่หรือประมาณ 200,000 ตารางกิโลเมตร แยกเป็นป่าต้นน้ำลำธาร 100,000 ตารางกิโลเมตร ในหกปีข้างหน้าจะกำหนดงบประมาณให้กรมป่าไม้ สำหรับบำรุงรักษาป่า คุ้มครองสงวนป่าและปลูกป่าเป็นจำนวนที่พอเพียงแก่การปรับปรุงการดำเนินงานให้ได้ผลตามความมุ่งหมายการสำรวจ จำแนกดินและการใช้ที่ดิน

3. จัดสรรที่ดินให้ประชาชนที่ประสงค์จะทำการเพาะปลูก แต่ไม่มีที่ดินของตนเองเป็นเนื้อที่ 30 ล้านไร่ ในอนาคตเมื่อประชาชนต้องการที่ดินทำการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นอีก ก็ยังมีที่ดินสำรองอยู่อีก 30 ล้านไร่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ 2503 หน้า 54-55)”

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2504

คณะรัฐมนตรีมีมติให้ กระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ให้ความร่วมมือแก่คณะกรรมการ
สำรวจจำแนกประเภทที่ดินตามที่กระทรวงมหาดไทยเสนอ

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 14 พฤศจิกายน 2504

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเรื่อง การสำรวจจำแนกประเภทที่ดินตามที่
กระทรวงมหาดไทยเสนอ ดังนี้

1. ให้จังหวัดประกาศเขตป่าจะสงวนคุ้มครอง และป่าที่จะเปิดจัดสรรเพื่อเกษตรกรรม
2. ป่าที่สงวน หากทบวงการเมืองต้องการใช้ก็ให้ตกลงกับกระทรวงเกษตร และรับอนุมัติ
จาก กรม. เป็นราย ๆ ไป
3. ให้จังหวัดและอำเภอเปิดจัดสรรเพื่อเกษตรกรรมและเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างอื่น
ตามมติกรม. วันที่ 22 กรกฎาคม 2502 โดยไม่ต้องขอรับความเห็นชอบจากกระทรวงเกษตร
4. ให้สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติจัดลำดับความสำคัญของโครงการสำรวจจำแนก
ประเภทที่ดินทั่วประเทศโดยละเอียด”

วันที่ 12 พฤศจิกายน 2506 คณะรัฐมนตรีมีมติเรื่อง การสำรวจจำแนกประเภทที่ดิน ดังนี้

1. ให้กระทรวงเกษตร และกระทรวงมหาดไทย ร่วมกันพิจารณาดำเนินการอพยพ
ราษฎรออกจากเขตป่า
2. การประมวลผลการสำรวจจำแนกประเภทที่ดิน รวม 15 จังหวัด และให้กระทรวง
เกษตรฯ ดำเนินการสงวนคุ้มครองป่า รวม 345 ป่า
3. เมื่อได้ประมวลผลและจำแนกที่ดิน โดยกำหนดพื้นที่ป่าไม้ที่สมควรสงวนคุ้มครองโดย
แน่นอนเสร็จในจังหวัดใดแล้ว ที่ดินนอกเขตพื้นที่ป่าไม้ดังกล่าวถือเป็นเขตที่ดินจัดสรร
เพื่อเกษตรกรรม และเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างอื่น เป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยดำเนินการต่อไป
4. ให้สำนักงานสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติและสำนักงานงบประมาณ สนับสนุนให้กระทรวง
เกษตร ได้รับงบประมาณในการดำเนินการสงวนคุ้มครองป่า การอพยพราษฎรออกจากป่า และการดูแลรักษาป่า
เพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่า กับให้กรมที่ดินได้รับงบประมาณสำหรับดำเนินการจัดสรรที่ดินให้ราษฎรจับ
จองทำมาหากินเลี้ยงชีพตามประมวลกฎหมายที่ดินเป็นกรณีพิเศษ”

นโยบายป่าไม้แห่งชาติ วันที่ 3 ธันวาคม 2528

วันที่ 3 ธันวาคม 2528 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเรื่องนโยบายป่าไม้แห่งชาติ โดยกำหนดให้มีป่าไม้ ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศไทย โดยให้พื้นที่ป่าไม้ร้อยละ 40 นั้น เป็นป่าไม้ เศรษฐกิจร้อยละ 25 และป่าเพื่อการอนุรักษ์ ร้อยละ 15

คำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557

เพื่อให้การบริหารราชการของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ในการปราบปรามและหยุดยั้ง การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถลดผลกระทบที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ของประเทศโดยรวม คณะรักษาความสงบแห่งชาติ จึงมีคำสั่งดังต่อไปนี้

1. ให้กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองกำลังรักษาความสงบเรียบร้อย กองกำลังป้องกันชายแดนของกองทัพบก และกองทัพเรือ ตลอดจนหน่วยงานที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการปราบปรามและจับกุมผู้บุกรุก ยึดถือครอบครอง ทำลาย หรือกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการทำให้เสื่อมเสียแก่สภาพป่า รวมทั้งผู้สมคบและสนับสนุนช่วยเหลือ ให้ได้ผลอย่างจริงจังในทุกพื้นที่ รวมทั้งสกัดกั้นการลักลอบตัดไม้มีค่าหรือไม้หวงห้าม การนำเข้าและส่งออกไม้ที่ผิดกฎหมาย ตลอดจนแนวชายแดน ตลอดจนปราบปรามเครือข่ายขบวนการตัดไม้ทำลายป่าในทุกหมู่บ้านและชุมชนทั่วประเทศ

2. ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ ควบคุม ตรวจสอบ กิจการการแปรรูป การตั้งโรงงานแปรรูปไม้ การค้าไม้แปรรูป ตลอดจนการค้าหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งไม้หวงห้ามและสิ่งประดิษฐ์ใด เครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใดที่ทำด้วยไม้หวงห้าม หากพบมีการปล่อยปละละเลย หรือมีเจตนาจงใจไม่ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายที่บัญญัติไว้ ให้ดำเนินการลงโทษตรากฎหมายอย่างเด็ดขาดกับเจ้าของหรือผู้ประกอบการโดยทันที

3. ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ ติดตามผลคดีป่าไม้และดำเนินการฟื้นฟูพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกทำลาย ให้คืนสภาพป่าที่สมบูรณ์ดังเดิม โดยประสานกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาคประชาชน และองค์กรชุมชนได้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าวอย่างจริงจัง

4. เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดปล่อยปละละเลย หรือเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดตามกรณีดังกล่าวข้างต้น จะต้องถูกดำเนินการทั้งทางวินัยและทางอาญาเด็ดขาดโดยทันที

5. ให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ติดตามผลการดำเนินการตามข้อ 1-4 และรายงานผลการปฏิบัติให้คณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติทราบอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 14 มิถุนายน พุทธศักราช 2557

คำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ คำสั่งที่ 66 / 2557

เพิ่มเติมหน่วยงานสำหรับการปราบปรามหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้และนโยบายการปฏิบัติงานเป็นการชั่วคราวในสภาวะการณ์ปัจจุบัน

เพื่อให้การดำเนินการและการประสานงานในการปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถลดผลกระทบที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ของประเทศโดยรวม จึงให้ปฏิบัติ ดังนี้

1. ให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบดังกล่าวเพิ่มเติม ทั้งนี้การปฏิบัติอื่นๆ ให้เป็นไปตามคำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติที่ 64/2557 ลง วันที่ 14 มิถุนายน พุทธศักราช 2557 เรื่อง การปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้

2. ให้ทุกหน่วยที่เกี่ยวข้อง ยึดถือนโยบายการปฏิบัติงานเป็นการชั่วคราวในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ดังนี้

2.1 การดำเนินการใดๆ ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้ยากไร้ ผู้ที่มีรายได้น้อย และผู้ไร้ที่ดินทำกิน ซึ่งได้อาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมนั้นๆ ก่อนคำสั่งนี้มีผลบังคับใช้ ยกเว้นผู้ที่บุกรุกใหม่ จะต้องดำเนินการสอบสวน และพิสูจน์ทราบ เพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมและดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

2.2 การดำเนินการเร่งด่วนในปัจจุบัน คือ การป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่มเติม ด้วยการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและเด็ดขาด

2.3 การดำเนินการแก้ไขปัญหาที่สั่งสมมาตั้งแต่เดิมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันพิจารณากำหนดมาตรการและวิธีดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อเสนอขออนุมัติจากคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติโดยด่วน

2.4 กรณีใดๆ ซึ่งยังอยู่ระหว่างการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ให้ดำเนินการต่อไปจนกว่าจะสิ้นสุดกระบวนการที่กำหนดทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

แผนแม่บทการพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ

จากการวิเคราะห์สถานการณ์การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทยในปัจจุบันที่นับวันจะขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากปัจจัยหลายอย่าง ทำให้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยจำนวนลดลงอย่างมาก คณะรักษาความสงบแห่งชาติ(คสช.) จึงมอบให้ กอ.รมน. กักกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วางยุทธศาสตร์ “การพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ” โดยมี

วัตถุประสงค์เพื่อพิทักษ์รักษาป่าไม้ของประเทศให้มีความสมบูรณ์ โดยให้มีพื้นที่ป่า อย่างน้อย 40 % ของพื้นที่ประเทศ ภายใน 10 ปี ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ ประกอบด้วย 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่

1. ประเด็นยุทธศาสตร์ ผนึกกำลังป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ การป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ คือความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ในการร่วมกันปกป้องด้วยความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ของชาติอย่างจริงจัง ต้องมีความชัดเจนในการกำหนดแนวเขตป่าไม้ กฎหมายอำนาจหน้าที่การสนับสนุน รวมทั้ง ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ป่าและพื้นที่รอบป่า ปัจจัยความสำเร็จของการปฏิบัติการคือ ความเข้าใจร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ให้ได้อย่างรวดเร็ว

2. ประเด็นยุทธศาสตร์ ปลุกจิตสำนึกรักผืนป่าของแผ่นดิน ทรัพยากรป่าไม้ถือเป็นสมบัติของชาติเป็นมรดกที่ทุกคนในชาติมีส่วนรับผิดชอบ การปลุกจิตสำนึกให้ทุกคนในสังคมได้แสดงออกถึงความรับผิดชอบ เป็นสิ่งที่จำเป็นในการรักษาปกป้องทรัพยากรเหล่านี้ ซึ่งมีใช้เป็นความรับผิดชอบของผู้ใดผู้หนึ่งหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ประชาชนต้องรับรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาโดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนรัก หวงแหน และปกป้อง ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ

3. ประเด็นยุทธศาสตร์ ปฏิรูประบบการพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การจัดระบบของการพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันยังมีสิ่งที่เป็นปัญหาอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกฎหมายระเบียบ วิธีการการจัดโครงสร้างขององค์กรที่เกี่ยวข้องปัญหาด้านกำลังคน การกระจายอำนาจ ระบบงบประมาณ การประสานงาน และการตรวจสอบประเมินผล เป็นอุปสรรคและปัญหาในการดำเนินการ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูประบบใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อปรับปรุงระบบของการพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

4. ประเด็นยุทธศาสตร์ ฟื้นฟูและดูแลรักษาป่าไม้อย่างยั่งยืน ประเทศไทยได้มีการฟื้นฟูและปลูกป่ามาอย่างยาวนาน แต่ผลสัมฤทธิ์ของโครงการยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ในขณะที่การบุกรุกทำลายป่ามีอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องวางแนวทางในการฟื้นฟูปลูกป่าและดูแลรักษาโดยให้มีการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้คนอยู่กับป่าได้อย่างมีความสุข และป่าที่ได้รับการฟื้นฟูดูแลมีความสมบูรณ์และยั่งยืน

ข้อมูลพื้นที่เป้าหมาย ณ วันที่ 14 มิถุนายน 2557

พื้นที่วิกฤตรุนแรง (12 จังหวัด) ได้แก่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย น่าน ลำปาง อุบลราชธานี นครราชสีมา เลย กระบี่ เชียงใหม่ ตาก และแม่ฮ่องสอน

พื้นที่วิกฤต (33 จังหวัด) ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี กำแพงเพชร จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชัยภูมิ ชุมพร เชียงราย ตรัง ตราด บุรีรัมย์ ประจวบคีรีขันธ์ พะเยา พังงา พัทลุง แพร่ ภูเก็ต ระนอง สงขลา ศรีสะเกษ สกลนคร สตูล สุราษฎร์ธานี สุรินทร์ อุทัยธานี สระแก้ว มุกดาหาร นครพนม บึงกาฬหนองบัวลำภู สระบุรี หนองคาย อำนาจเจริญ และอุดรดิตถ์

พื้นที่อื่น ๆ (31 จังหวัด) ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชลบุรี ชัยนาท นครนายก นครปฐม นครศรีธรรมราช นครสวรรค์ นนทบุรี นราธิวาส ปทุมธานี ปราจีนบุรี ปัตตานี พระนครศรีอยุธยา พิจิตร เพชรบุรี มหาสารคาม ยโสธร ยะลา ร้อยเอ็ด ระยอง ราชบุรี ลพบุรี ลำพูน สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สิงห์บุรี สุพรรณบุรี อ่างทอง และอุดรธานี

คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ วันที่ 14 ตุลาคม 2557

เพื่อให้การบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และพัฒนาศักยภาพการใช้ประโยชน์ในที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด สมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงของประเทศ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 (8) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ให้มีคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “คทช.” ประกอบด้วย

- (1) นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ
- (2) รองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นรองประธานกรรมการ คนที่ 1
- (3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นรองประธานกรรมการ คนที่ 2
- (4) กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา และเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- (5) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกินสิบคนจาก
  - (ก) ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
  - (ข) ผู้แทนองค์กรเอกชนที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินหรือทรัพยากรดิน และมีได้มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือมุ่งค้าหากำไร และ

(ค) ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการที่ดิน หรือ ทรัพยากรดิน ด้านการปฏิรูปที่ดิน ด้านการผังเมือง ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกฎหมายที่ดิน และด้านเศรษฐศาสตร์

ให้เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็น กรรมการ และเลขานุการ และให้ข้าราชการในสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่งตั้งจำนวนไม่เกินสองคน เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

โดย คทช. มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) จัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ

(2) กำหนดแนวทางหรือมาตรการเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

(3) เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการในกรณีที่น่าปรากฏว่าการดำเนินงานของคณะกรรมการตามกฎหมายหรือหน่วยงานของรัฐไม่เป็นไปตามนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดิน และทรัพยากรดินของประเทศ

(4) ติดตาม ประสานงาน สนับสนุน หรือเร่งรัดการดำเนินงานของคณะกรรมการตามกฎหมายหรือหน่วยงานของรัฐเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ

(5) กำหนดแนวทางหรือมาตรการในการบูรณาการความร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐกับประชาชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินหรือทรัพยากรดิน

(6) เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในการจัดให้มี ปรับปรุง แก้ไข หรือยกเลิกกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดิน

(7) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่นายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ข้อ 14 ให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของ คทช. และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) จัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ รวมทั้งวิเคราะห์แนวโน้มและผลกระทบที่เกิดขึ้นเสนอต่อ คทช. เพื่อพิจารณา

(2) รับผิดชอบงานธุรการของ คทช. และคณะอนุกรรมการ

(3) ศึกษา วิจัย ส่งเสริม หรือสนับสนุนให้มีการศึกษาหรือวิจัยเกี่ยวกับที่ดินและทรัพยากรดิน เพื่อให้การบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด สมดุลเป็นธรรม และยั่งยืน

(4) เป็นศูนย์รวบรวม จัดเก็บ วิเคราะห์ และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ

(5) ประสานการดำเนินงานของคณะกรรมการตามกฎหมายหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ

(6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่ คทช. มอบหมาย

คณะกรรมการภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ

วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557

คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ โดยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ประธานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการ ภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ จำนวน 3 คณะ ประกอบด้วย

คณะที่ 1 คณะอนุกรรมการจัดหาที่ดิน มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประธานอนุกรรมการ มีหน้าที่หลักในการสำรวจ ตรวจสอบ และจัดทำข้อมูลที่ดินและแผนที่ขอบเขตที่ดินที่จะจัดให้แก่ผู้ยากไร้ที่ไม่มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย พร้อมด้วยรายชื่อผู้ครอบครอง และส่งมอบให้คณะอนุกรรมการจัดที่ดินทำกิน ดำเนินการต่อไป โดยการจัดหาที่ดินจะเป็นการมอบให้ไปทำกิน ไม่ใช่การแจก

คณะที่ 2 คณะอนุกรรมการจัดที่ดิน มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมาย เป็นประธานอนุกรรมการ มีหน้าที่หลักในการจัดคนลงพื้นที่หลังจากคณะกรรมการคณะที่ 1 จัดหาที่ดินแล้ว คณะอนุกรรมการคณะที่ 2 จะพิจารณาจำนวนคนที่ลงพื้นที่ที่เหมาะสมกับขนาด ลักษณะ ของพื้นที่ตามท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งกระทรวง มหาดไทยจะมีบัญชีรายชื่อของราษฎรผู้ยากไร้อยู่แล้ว รวมทั้งจะมีรายชื่อของราษฎรที่บุกรุกพื้นที่ป่าที่ได้ถูกผลักดันออกมา ที่คณะอนุกรรมการคณะที่ 1 ได้มอบให้ โดยทั้งหมดจะมีการพิจารณาจัดหาที่ดินให้เพื่อไปทำกิน

คณะที่ 3 คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ได้รับมอบหมาย เป็นประธานอนุกรรมการ มีหน้าที่ทำงานคู่กับคณะอนุกรรมการคณะที่ 2 โดยจะเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมของ

การทำเกษตรกรรมใด ๆ ในแต่ละพื้นที่ และจะเป็นผู้จัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินตามนโยบายของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี รวมทั้งพิจารณาจัดทำระบบสหกรณ์หรือระบบอื่นที่เหมาะสมตามลักษณะของพื้นที่อีกครั้ง

คณะอนุกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัด วันที่ 13 มกราคม 2558

คทช. เห็นชอบแต่งตั้งคณะอนุกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานอนุกรรมการ หัวหน้าสำนักงานจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด สหกรณ์จังหวัด เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ โดยมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(1) สำรวจตรวจสอบ จัดทำข้อมูลดินและแผนที่ขอบเขตที่ดินในพื้นที่ที่จะจัดให้แก่ผู้ยากไร้ที่ไม่มีที่ทำกิน และที่อยู่อาศัยในระดับจังหวัด

(2) ตรวจสอบและจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ครองครองที่ดิน และรายชื่อผู้ยากไร้ที่ไม่มีที่ทำกิน และที่อยู่อาศัยในระดับจังหวัด

(3) จัดทำแผนปฏิบัติการการจัดที่ดิน การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพและการตลาด ในระดับจังหวัดให้แก่ผู้ยากไร้ที่ไม่มีที่ทำกินและที่อยู่อาศัย โดยประสานงานกับคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง

(4) ตรวจสอบหลักเกณฑ์การจัดที่ดิน รวมทั้งหลักเกณฑ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และจัดที่ดินให้แก่ผู้ยากไร้ที่ไม่มีที่ทำกิน และที่อยู่อาศัย ในรูปแบบชุมชนที่เหมาะสม เช่น สหกรณ์ หรือรูปแบบอื่น ๆ โดยประสานกับคณะกรรมการจัดที่ดิน

(5) ส่งเสริมพัฒนาอาชีพและการตลาดในรูปแบบเศรษฐกิจชุมชน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การใช้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสม โดยประสานกับคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ

(6) พัฒนาระบบสาธารณูปโภค เพื่อสนับสนุนการดำรงชีวิต และพัฒนาอาชีพ

(7) เชิญให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งข้อมูล เอกสารหลักฐาน ข้อเท็จจริง หรือขอให้ส่งผู้แทน มาชี้แจงเพื่อประกอบการพิจารณา หรือเชิญบุคคลใด ๆ ให้ความเห็นต่อคณะ คทช.จังหวัด

(8) แต่งตั้งคณะทำงาน หรือเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการหรือปฏิบัติงานใด ๆ ตามที่ คทช.จังหวัดมอบหมาย

(9) รายงานผลการปฏิบัติงานในการดำเนินการจัดหาที่ดิน จัดที่ดิน และส่งเสริมและ

พัฒนาอาชีพ ให้อนุกรรมการภายใต้ คทช.ที่เกี่ยวข้องและ คทช. ทราบ

(10) ปฏิบัติการตามแนวทางที่คณะอนุกรรมการจัดหาที่ดิน คณะอนุกรรมการจัดที่ดิน และคณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพกำหนด

(11) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่ คทช. มอบหมาย

มติ ครม. วันที่ 7 กรกฎาคม 2558

ครม. ลงมติรับทราบแนวทางการจัดการป่าต้นน้ำเสื่อมสภาพบนพื้นที่สูงชัน (เขาหัวโล้น) โดยแนวความคิดการดำเนินงานแบ่งเป็น (1) การควบคุมดูแลพื้นที่ (2) การดูแลคน และ (3) การพัฒนาด้านการเกษตร

ยุทธศาสตร์การบูรณาการจัดการป่าต้นน้ำเสื่อมสภาพบนพื้นที่สูงชัน (เขาหัวโล้น) ภายใต้วิสัยทัศน์ “เพิ่มพื้นที่สีเขียวบนพื้นที่ป่าต้นน้ำเสื่อมสภาพที่สูงชันอย่างยั่งยืน” มีเป้าหมาย คือ

1. พื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำเสื่อมสภาพบนพื้นที่สูงชันไม่น้อยกว่า 8.6 ล้านไร่ ภายในระยะเวลา 20 ปี
2. พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและชุมชนในพื้นที่สูง ให้สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียงและยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ
3. สร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. ลดมูลค่าความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

การจัดการป่าต้นน้ำเสื่อมสภาพบนพื้นที่สูงชัน ประกอบด้วย 7 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. การสร้างความเข้าใจทุกภาคส่วน (กระทรวงมหาดไทย)
2. การจัดระเบียบคนและพื้นที่ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)
3. การป้องกันและรักษาป่า (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)
4. การฟื้นฟูระบบนิเวศ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)
5. การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)
6. การสร้างองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กระทรวงศึกษาธิการ)
7. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน (กระทรวงมหาดไทย)

ทั้งนี้ แผนการปฏิบัติต่อไป จะดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานในกรอบของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) ในพื้นที่ที่น่าร่อง (จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดน่าน)

และนำผลการปฏิบัติในพื้นที่นาร่อง มาจัดทำแผนแม่บทและแนวทางการดำเนินงาน (Road Map) รวมทั้งขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

แผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด

จังหวัดน่านจัดอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 ประกอบด้วย เชียงราย พระเยาแพร่ มีศักยภาพในด้านที่ตั้ง สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมกับกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) และประชาคมอาเซียน (AC) มีวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มล้านนาตะวันออก ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าหัตถกรรมอุตสาหกรรม/สินค้าชุมชน เป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตร โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ยางพารา ชา กาแฟ และผลไม้ (ลิ้นจี่ ลำไย) มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลาย นอกจากนั้นสามารถที่จะพัฒนาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประเทศในกลุ่ม GMS และ AC ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ประกอบกับมีสถาบันการศึกษาหลายระดับ พร้อมรองรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ทิศทางการพัฒนา มีดังนี้

1. พัฒนากลุ่มจังหวัดฯ ให้เป็นประตูการค้าการลงทุนและโลจิสติกส์เชื่อมโยงกับประเทศในกลุ่ม GMS และประชาคมอาเซียน (AC) โดยจังหวัดเชียงรายจะเป็นช่องทางการค้าหลักผ่านทางเส้นทาง R3A R3B และทางแม่น้ำโขง รวมถึงพัฒนาช่องทางการค้าชายแดนจังหวัดน่านและพะเยา
2. พัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า โดยเฉพาะสินค้าที่มีศักยภาพในพื้นที่ เช่น ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ยางพารา ชา กาแฟ และผลไม้ (ลิ้นจี่ ลำไย) เป็นต้น โดยเน้นการพัฒนาแบบครบวงจร เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มาตรฐานความปลอดภัย ลดต้นทุนการผลิต การแปรรูป/บรรจุภัณฑ์ การวิจัยพัฒนา และการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการ เพื่อไปเชื่อมโยงกับตลาด
3. พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรมและสุขภาพ เชื่อมโยงในกลุ่มจังหวัดระหว่างกลุ่มจังหวัด และประเทศในกลุ่ม GMS และประชาคมอาเซียน (AC) เช่น เส้นทางท่องเที่ยวลำนน้ำโขง และเส้นทางท่องเที่ยวตามเส้น R3A เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมล้านนาตะวันออก เป็นต้น การพัฒนาบุคลากรและส่งเสริมการตลาดร่วมกัน
4. ดำรงฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี ทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ หมอกควัน รวมถึงการสร้างภูมิคุ้มกัน และป้องกันแก้ไขปัญหาภัยธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เสริมสร้างสภาพแวดล้อมในการพัฒนาการค้า การลงทุน และโลจิสติกส์ เชื่อมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและเตรียมพร้อมรับความร่วมมือประชาคมอาเซียน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตร และอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาและสนับสนุนการยกระดับการพัฒนาสังคม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและสุขภาพ เพื่อเป็นฐานการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ดำรงฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนสู่การเป็นกลุ่มจังหวัดสีเขียว

การวางแผนการใช้ที่ดิน

การวางแผนการใช้ที่ดิน มีจุดมุ่งหมายในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน โดยประเมินจากศักยภาพของดิน และสถานการณ์การใช้ที่ดินปัจจุบัน และเงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคม

แผนการใช้ที่ดินของประเทศไทย

แผนการใช้ที่ดินของประเทศไทย ดำเนินการโดยการประเมินค่าที่ดินทางกายภาพ แล้วนำข้อมูลทางเศรษฐกิจสังคมเปรียบเทียบ เพื่อผลตอบแทนที่ให้ประโยชน์สูงสุด โดยให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด สรุปได้ดังนี้

1. แผนการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จำแนกออกเป็น 2 บริเวณใหญ่ ๆ ได้แก่

1.1 แผนการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมในเขตชลประทานหรือมีศักยภาพในการชลประทาน แบ่งย่อยได้ดังนี้

1.1.1 เขตปลูกข้าว เป็นดินที่เหมาะสมต่อการทำนา และให้ผลตอบแทนในการผลิตข้าวสูงบริเวณนี้เหมาะสำหรับการผลิตข้าวเพื่อการบริโภคภายในประเทศ และส่งออก ในบริเวณที่มีการชลประทานสมบูรณ์แบบ จะปลูกข้าวได้ 2 ครั้งต่อปี หรือ 5 ครั้งต่อการทำนา 2 ปี พื้นที่บริเวณนี้ควรสงวนไว้ใช้ในการเกษตร เพราะเป็นบริเวณที่รัฐได้ลงทุนด้านการชลประทานและสาธารณูปโภคไว้สูง ปัจจุบันพื้นที่เหล่านี้ที่อยู่ใกล้ชุมชนจะถูกนำไปใช้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย และโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการใช้ที่ดินผิดประเภท

1.1.2 เขตปลูกพืชไร่ เป็นพื้นที่ดอนที่มีระบบชลประทานเข้าถึง พื้นที่นี้เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการผลิตพืชผัก หรือพืชไร่ที่ให้ผลผลิตสูงหรือต้องการคุณภาพที่ต้องการ เช่น การผลิตเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากสามารถควบคุมน้ำและธาตุอาหารพืชได้ การผลิตที่ต้องการคุณภาพมาตรฐาน เช่น การผลิตเพื่อการส่งออกที่มีปริมาณสารตกค้างในผลิตภัณฑ์ต่ำตามที่ตลาดทั้งในและนอกประเทศควบคุม

1.2 แผนการใช้ที่ดินเพื่อการกสิกรรมในเขตที่อาศัยน้ำฝน แบ่งย่อยได้ดังนี้

1.2.1 เขตปลูกข้าว บริเวณที่เป็นที่ราบลุ่ม ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่ทำนา แต่มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องน้ำ เนื่องจากจำเป็นต้องอาศัยน้ำฝนจึงมีความเสี่ยงมาก บางพื้นที่ปลูกข้าวแล้วฝนไม่ตกตามฤดูกาล เกษตรกรอาจต้องปลูกใหม่ หรือบางบริเวณมีน้ำท่วมขังสูง ก็ทำให้ข้าวเสียหายได้

1.2.2 เขตปลูกพืชไร่ เป็นบริเวณที่ดอน ดินตอบสนองต่อการใช้ปุ๋ยได้ดี หากฝนแพร่กระจายดี อาจปลูกพืชไร่ได้มากกว่า 2 ครั้งต่อปี พืชที่ปลูกได้แก่ ฝ้าย ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง และปลูกไม้ผล เช่น มะม่วง มะขามหวาน มะขามเปรี้ยว ได้ดี

1.2.3 เขตปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ได้แก่บริเวณที่ดอนที่มีความลาดชันเป็นส่วนใหญ่ ดินค่อนข้างลึก จะพบเศษหิน กรวด หรือลูกรังระหว่าง 50 เซนติเมตร- 1 เมตร แนะนำให้ใช้พื้นที่นี้ปลูกไม้ผล โดยเตรียมหลุมให้กว้างและลึก นอกจากนี้ควรมีแหล่งน้ำที่สามารถให้น้ำได้ตลอด

2. แผนการใช้ที่ดินเพื่อการทำทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ บริเวณที่กำหนดไว้ ได้แก่ บริเวณที่เป็นดินตื้น ป่าถูกทำลาย และมีความลาดชัน มีการชะล้างหน้าดินออกไปมาก ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ มีความเหมาะสมสำหรับปลูกหญ้าเพื่อทำการปศุสัตว์ ซึ่งมีการยึดตัวกันหนาแน่น รากยึดเกาะดินได้ดี หรือปลูกพืชตระกูลถั่วป่นในแปลงหญ้า จะทำให้คุณค่าของอาหารสัตว์เพิ่มขึ้น

3. แผนการใช้ที่ดินเพื่อกิจการป่าไม้ ได้แก่ บริเวณที่เป็นภูเขา เนินเขา บริเวณที่เป็นดินตื้นมาก บริเวณที่มีหินโผล่ หรือบริเวณที่มีป่าชายเลนหรือบริเวณป่าตามธรรมชาติขึ้นหนาแน่นอยู่แล้ว บริเวณป่าชายเลนหรือบริเวณที่แนะนำให้คงสภาพไว้เป็นป่าธรรมชาติ เพื่อรักษาไว้เป็นต้นน้ำลำธาร

4. เขตพัฒนาเพื่อกิจกรรมประมงและแหล่งน้ำ เป็นบริเวณแหล่งน้ำ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง แม่น้ำ และอ่างเก็บน้ำ เป็นบริเวณที่เสนอแนะให้ใช้พื้นที่เพื่อการประมง น้ำในอ่างเก็บน้ำ และแม่น้ำบางแห่งยังสูงมาก นำมาผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อการชลประทาน อุปโภคบริโภค การขุดต้นน้ำเค็มบริเวณใกล้ปากอ่าว บางแห่งนำมาใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น บริเวณริมฝั่งแม่น้ำหนองน้ำ ริมอ่างเก็บน้ำ การพักตามแพริมน้ำ หรือเกาะในอ่างเก็บน้ำหรือการล่องแพหรือลากจูงแพ เป็นต้น ข้อควรระวังการใช้พื้นที่บริเวณนี้ก็คือ การทิ้งของเสียลงในน้ำเพราะจะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ ผลกระทบต่อสัตว์น้ำและต่อผู้ใช้น้ำตอนล่างของแม่น้ำ

แผนการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน

กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำแผนการใช้ที่ดินจังหวัดน่านไว้ 2 ครั้ง ได้แก่ แผนการใช้ที่ดิน ปี 2522 และ ปี 2532 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การใช้ทรัพยากรที่ดิน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุดตามความเหมาะสมของสมรรถนะที่ดิน และจะเป็นแผนแม่บทในการกำหนดแนวทางการวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสาขาอื่น ๆ ของจังหวัด

แผนการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน ปี 2522 จากการศึกษาสถานทางกายภาพ (Physical condition) ด้านต่าง ๆ และภาวะเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดน่าน เพื่อประกอบการวางแผนการใช้ที่ดิน สามารถสรุปปัญหาและข้อเสนอแนะการใช้ที่ดิน ได้ดังนี้

1. การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการป่าไม้ เนื่องจากสภาพพื้นที่ทั่วไปของจังหวัดน่านมีลักษณะเป็นเทือกเขาหรือเนินเขาซึ่งมัก มีความลาดชันสูง และหรือมีลักษณะดินชั้น ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการปลูกพืชเศรษฐกิจ พิจารณาความเหมาะสมของสภาพพื้นที่และดินแล้ว เห็นว่าควรได้กันไว้เพื่อการป่าไม้ถึง 6,169,100 ไร่ หรือร้อยละ 86.04 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาป่าไม้ของจังหวัดน่านดังนี้ 1) ออกกฎหมายกันพื้นที่ที่ควรสงวนไว้เป็นป่าไม้ถาวร เนื้อที่ 6,169,100ไร่ 2) รักษาเนื้อที่ป่าไม้ที่มีอยู่ในปัจจุบันอย่างเข้มงวดกวดขัน และควรมีมาตรการในการบำรุงป่าที่ดีเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อเนื้อที่ การให้สัมปทานป่าไม้ควรมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ และให้ผู้รับสัมปทานปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายอย่างเคร่งครัด 3) พื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายไปแล้ว ซึ่งมีถึง 1,830,350 ไร่ ควรเร่งดำเนินการปลูกป่าใหม่ กล่าวคือ พื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายไปแล้ว และอยู่ภายในเขตเหมาะสมต่อการปลูกไม้สัก ให้เร่งขยายพื้นที่ปลูกไม้สัก ให้เพิ่มขึ้นต่อปีให้มากที่สุดเท่าที่สถานะการเงินจะอำนวย พื้นที่ป่าไม้กระยาเลยที่เสื่อมโทรมให้เร่งฟื้นฟูปลูกเสริมแบบที่เรียกว่า Enrichment Planting สร้างป่าเบญจพรรณขึ้นมาใหม่ พื้นที่ริมฝั่งน้ำ พื้นที่ราบต่ำ ที่ยังคงมีความชุ่มชื้นอยู่ควรเร่งปลูกไม้ยางให้มากที่สุด เนื่องจากไม้ยางเป็นไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจสูง เติบโตได้เร็วในอัตราพอสมควรและใช้ประโยชน์ในกิจการหลายอย่าง โดยเฉพาะเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนไม้ก่อสร้างอาคารบ้านเรือนในอนาคต และกรมป่าไม้ควรริเริ่มและหาทางปลูกสร้างสวนป่า “หวาย” ซึ่งได้ใกล้สูญพันธุ์ไปทุกขณะ การใช้หวายเพื่อกิจการต่าง ๆ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมทำเฟอร์นิเจอร์นั้นมีแนวโน้มที่มี Potential สูงมาทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งเร่งทำการปรับปรุงสร้างสวนป่าเพื่อป้องกันต้นน้ำลำธาร โดยเร็วเพื่อแก้ไขปัญหการตกตะกอนที่เกิดจากการชะล้างหน้าดินและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนและการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง กรมป่าไม้ควรมหามาตรการที่เข้มแข็ง ป้องกันการเกิดของไฟป่าในพื้นที่ป่าไม้โดยเร็วเพราะผลกระทบของไฟป่ามีส่วนช่วยให้เกิดประมาณน้ำไหลป่า (Run off) จากพื้นที่ป่าไม้ในอัตราสูงเนื่องจากผิวดินถูกเผาแข็ง ยากต่อการซึมผ่านของน้ำ น้ำจึงไหลไปตามผิวดินตามด้านลาดเท (Slope) สำหรับพื้นที่ที่มีความลาดชันเกิน 35 % หากมีความ

จำเป็นต้องใช้ ต้องมีการสำรวจและวางแผนการใช้ที่ดินชั้นรายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง และหาวิธีการจัดการให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ดินและน้ำ

2. การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการเกษตร โดยกำหนดโซนการปลูกพืชให้เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศ และสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดน่าน แบ่งได้ดังนี้

โซน 1 เป็นบริเวณที่เหมาะสมในการทำนา และควรมีการพัฒนาด้านชลประทาน หลังจากฤดูทำนาแล้วควรปลูกพืชหมุนเวียน เช่น ถั่วต่างๆ ยาสูบ พืชผัก เพื่อเพิ่มรายได้

โซน 2 เป็นโซนเหมาะสมมากสำหรับการปลูกพืชต่าง ๆ ยกเว้นข้าว โดยเฉพาะปลูกไม้ผล เช่น ส้ม ลำไย ลิ้นจี่ กาแฟ มะม่วง เป็นต้น ซึ่งคาดว่าจะทำรายได้ได้ดีให้แก่เกษตรกร ถ้าไม่ใช้ปลูกไม้ผลก็อาจพิจารณาปลูกพืชไร่ที่สำคัญ เช่น ยาสูบ ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่ว หอม กระเทียม หรือมัน ซึ่งอาจปลูกลักษณะพืชหมุนเวียนตลอดปี โดยอาศัยน้ำชลประทาน

โซน 3 โซนนี้เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชไร่ทั่วไป เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่างถั่ว แตงโม สับปะรด ซึ่งคาดว่าจะยากในการที่จะมีระบบชลประทาน เนื่องจากเป็นสภาพพื้นที่ค่อนข้างสูง แต่อย่างไรก็ตามอาจพอมีทางทำอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กเพื่อใช้ สำหรับบริโภค และอุปโภค

โซน 4 โซนที่ไม่สู้จะเหมาะสมกับการเกษตร เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นดินตื้นสภาพค่อนข้างสูงชัน ยากในการชลประทาน และดินส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ บริเวณนี้หากจะนำมาใช้เพื่อการเกษตร ควรพิจารณาอย่างรอบคอบ และควรมีการสำรวจดินและ สภาพแวดล้อมเพิ่มเติม

โซน 5 โซนนี้ไม่ควรนำมาใช้ในการปลูกพืชเศรษฐกิจทั่ว ๆ ไป เพราะสภาพพื้นที่มีความลาดชันสูงเกินไป ยากในการใช้เครื่องมือจักรกล และเสี่ยงต่อการที่ดินจะถูกชะล้างพังทลายได้ง่าย บริเวณนี้ควรสงวนไว้เป็นป่า

แผนการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน ปี 2532 จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพ และสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของท้องถิ่น ตลอดจนการประเมินคุณภาพที่ดินในแต่ละหน่วยที่ดิน กำหนดแผนการใช้ที่ดินของจังหวัดน่านออกได้ 7 เขต ดังนี้ เขตสภากสิกรรม มีเนื้อที่ 537,542 ไร่ หรือร้อยละ 7.35 ของพื้นที่จังหวัด เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ เนื้อที่ 56,459 ไร่ หรือร้อยละ 7.35 ของพื้นที่จังหวัด เขตป่าไม้ มีเนื้อที่ 6,681,370 ไร่ หรือร้อยละ 91.48 ของพื้นที่จังหวัด เขตแหล่งน้ำและการประมง มีเนื้อที่ 23,120 ไร่ หรือร้อยละ 0.32 ของพื้นที่จังหวัด เขตอุตสาหกรรม มีเนื้อที่ 861 ไร่ หรือร้อยละ 0.01 ของพื้นที่จังหวัด และเขตชุมชนเนื้อที่ 6,091 ไร่ หรือร้อยละ 0.08 ของพื้นที่จังหวัด (ตารางที่ 3-1)

ตารางที่ 3-1 แผนการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน ปี 2532

หน่วย แผนที่	แผนการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
	1. เขตเกษตรกรรม	537,542	7.35
	1.1 เขตเกษตรกรรมที่อยู่ในโครงการชลประทาน	97,920	1.34
1.1.1	เขตทำนา ที่ดินมีความเหมาะสมปานกลาง	4,436	0.06
1.1.2	เขตทำนา ที่ดินมีความเหมาะสมปานกลางถึงสูง	9,769	0.13
1.1.3	เขตทำนา ที่ดินมีความเหมาะสมสูง	83,715	1.15
	1.2 เขตเกษตรกรรมที่อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก	439,622	6.02
	1.2.1 เขตทำนา	74,390	1.92
1.2.1.1	เขตทำนาที่ดินมีความเหมาะสมเล็กน้อยถึงปานกลาง	10,384	0.14
1.2.1.2	เขตทำนาที่ดินมีความเหมาะสมปานกลาง	64,006	0.88
	1.2.2 เขตปลูกพืชไร่	296,358	4.06
1.2.2.1	เขตปลูกพืชไร่ที่ดินมีความเหมาะสมปานกลาง ความลาดเทของพื้นที่อยู่ในช่วง 0-2 %	32,499	0.44
1.2.2.2	เขตปลูกพืชไร่ที่ดินมีความเหมาะสมปานกลาง ความลาดเทของพื้นที่อยู่ในช่วง 3-8 %	124,909	1.71
1.2.2.3	เขตปลูกพืชไร่ที่ดินมีความเหมาะสมเล็กน้อย	70,111	0.98
1.2.2.4	เขตปลูกพืชไร่ที่ดินมีความเหมาะสมเล็กน้อย ถึงปานกลาง	58,920	0.81
1.2.2.5	เขตปลูกพืชไร่ที่ดินต้องใช้มาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ อย่างเข้มงวดกวัดขึ้นจึงจะเหมาะสมปานกลาง สำหรับปลูกพืชไร่	9,919	0.14
	1.2.3 เขตปลูกพืชไร่หรือทำนาได้เฉพาะแห่ง	44,435	0.61
1.2.3.1	เขตปลูกพืชไร่สลับกับเขตป่าไม้	31,542	0.43
1.2.3.2	เขตทำนาสลับกับเขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	12,893	0.18
	1.2.4 เขตปลูกไม้ผล	24,439	0.33
1.2.4.1	เขตปลูกไม้ผล ที่ดินมีความเหมาะสมปานกลาง	17,015	0.23
1.2.4.2	เขตปลูกไม้ผล ที่ดินมีความเหมาะสมเล็กน้อย	7,424	0.10
	2. เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	56,459	0.77

หน่วย แผนที่	แผนการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
	3. เขตป่าไม้	6,681,370	91.48
3.1	3.1 เขตป่าสมบูรณ์	5,165,176	70.70
3.2	3.2 เขตป่าไม้ที่ถูกบุกรุก	1,516,194	20.76

ตารางที่ 3-1 (ต่อ)

หน่วย แผนที่	แผนการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
	4. เขตแหล่งน้ำและการประมง	23,120	0.32
	5. เขตอุตสาหกรรม	861	0.01
	6. เขตชุมชน	6,091	0.08
6.1	6.1 เขตชุมชนใหญ่	3,637	0.05
6.2	6.2 เขตขยายชุมชน	2,454	0.03
	7. แหล่งท่องเที่ยว	-	-

ที่มา : กองวางแผนการใช้ที่ดิน, กรมพัฒนาที่ดิน, 2532

แนวคิดการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน

จากการสอบถามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน ในประเด็นต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

1. ความเป็นไปได้ในการเพิ่มพื้นที่ป่าของประเทศให้ครบร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศไทย หรือ 128 ล้านไร่ ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นดังนี้

มีความเป็นไปได้ ร้อยละ 73.91 เพราะ ปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่ประมาณร้อยละ 31.57 ของพื้นที่ประเทศ หรือประมาณ 163,391.26 ตารางกิโลเมตร หรือ 102 ล้านไร่ (ข้อมูลจากสำนักจัดการที่ดินป่าไม้, กรมป่าไม้:2556) หากมีการบังคับใช้กฎหมาย ป้องกันและ

ปราบปรามการบุกรุกพื้นที่ป่าอย่างจริงจัง โดยมีนโยบายการทวงคืนผืนป่าจากราษฎรและนายทุน ที่บุกรุกที่ดินของรัฐ และมีนโยบายมุ่งเน้นการรักษาป่าที่มีอยู่ ทั้งด้านการป้องกัน และกระบวนการดูแลรักษาป่า ควบคู่กับการที่ประชาชนได้ตระหนักถึงประโยชน์จากการมีป่าที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งปัจจุบันภาครัฐมีการจัดการที่ดีและส่งเสริมอาชีพหรือสนับสนุนในเรื่องผลตอบแทนในการดูแล พื้นฟูและติดตามผลของกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำให้มีการส่งเสริมความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ลดการทำลายป่าและส่งเสริมการปลูกป่า โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น ลดการรุกป่า โดยส่งเสริมการทำนาขั้นบันได ลดการปลูกข้าวไร่ การสร้างอาชีพ การสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ป่า และจัดหาตลาดรองรับผลผลิต เป็นการจำกัดการรุกป่าเพิ่มได้นอกจากนั้นให้มีการปลูกป่าเพิ่ม และดูแลหลังการปลูก การติดตามที่ดี และควรร่วมมือจากหลายส่วน โดยใช้หลักกฎหมายบังคับใช้ เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ลดความไม่ชัดเจน และความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

ไม่มีความเป็นไปได้ ร้อยละ 26.09 เพราะ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ขาดความตระหนักและเอาจริงกับปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งหนึ่งในปัญหาที่เกิดขึ้นคือการตัดไม้ทำลายป่า มากกว่าการปลูกทดแทน พื้นที่เป้าหมายการปลูกทดแทนหรือฟื้นฟูพื้นที่ป่า 36,800 ตารางกิโลเมตร หรือ 23 ล้านไร่ ในขณะที่พื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุก พื้นที่ป่าที่ถูกประชาชนครอบครอง การขอคืนพื้นที่ยังทำได้ยาก และยังมี การบุกรุกเพิ่มตลอดเวลา ดังนั้นการตั้งเป้าหมายการปลูกทดแทนหรือฟื้นฟูพื้นที่ป่าที่พอจะทำได้ มีเพียงประมาณ 10 ล้านไร่ เท่านั้น และยังมีพื้นที่ป่าบางส่วนที่ประกาศทับซ้อน ดังนั้นต้องหักพื้นที่ที่มีการทับซ้อนออกจาก 23 ล้านไร่ด้วย ซึ่งต้องใช้เวลาและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน จนกว่าจะต้นที่โตเท่ากับต้นที่ตัด โดยที่ภาครัฐไม่มีความจริงจังในการแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดการขัดแย้งเพิ่มขึ้นระหว่างรัฐและประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ในด้านความต้องการพื้นที่ทำกินมีเพิ่มขึ้นจากการที่ประชากรเพิ่มขึ้น และความต้องการที่ดินทำกินมากขึ้น

2. การจัดการประชาชนที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ป่า ให้ความเห็นว่าเป็นว่า

ต้องอพยพโยกย้าย ร้อยละ 26.67 โดยอพยพประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ป่ามาอยู่ร่วมกับประชาชนนอกพื้นที่ป่า เพื่อคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดี และสร้างที่อยู่ที่เป็นหลักแหล่ง โดยการพิจารณาจากชุมชนที่มีการเข้าใช้พื้นที่ป่าหลังการประกาศเขตป่าอนุรักษ์เป็นหลัก ให้อพยพออกนอกพื้นที่ป่าไปก่อน โดยการจัดสรรที่ดินทำกินให้ และเข้าไปดูแลคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐานและอาชีพ เพื่อความยั่งยืนในการให้ประชาชนออกนอกป่า และควรอพยพโยกย้ายไปที่เขตป่าเสื่อมโทรมที่จัดสรรให้ดังกล่าว และการอพยพไปที่ใดนั้น ร้อยละ 10 ของแบบสอบถาม ให้ความเห็น ว่า ภาครัฐ (กรมป่าไม้) ควรมีการจัดพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 3 4 5 หรือพื้นที่ที่ยึดคืนจากนายทุน ที่มีการบุกรุกมาจัดสรรให้เกษตรกรที่มีการบุกรุกป่าในเบื้องต้น

ให้ความเห็นว่าควรให้อยู่ต่อไป โดยมีเงื่อนไข ร้อยละ 63.33 ทั้งนี้ให้กำหนดเขตพื้นที่ทำกินโดยรัฐ และการจัดเขตพื้นที่การเกษตรให้เหมาะสมกับการผลิตพืชในพื้นที่นั้น ๆ ควบคู่กับการปลูกป่าเพิ่มในพื้นที่ที่กำหนดให้ชุมชนดูแล จัดการ และมีการพิจารณาจากลักษณะการดำรงชีวิตของคนในชุมชนว่าจะอยู่ร่วมกับป่าได้หรือไม่ โดยพื้นที่ที่มีการจัดงบประมาณดูแลเพื่อส่งเสริมการปลูกป่านอกจากนั้นในแนวทางในการควบคุมไม่ให้เกษตรกรบุกรุกป่าเพิ่มควรที่จะส่งเสริมเทคโนโลยีการผลิตให้กับเกษตรกรและมีการจัดหาตลาดควบคุมกันด้วย เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้และทำให้เกษตรกรสามารถใช้พื้นที่การผลิตให้เกิดประโยชน์สูงสุด เมื่อการควบคุมพื้นที่การผลิตได้ ความต้องการพื้นที่ผลิตเพิ่มเพื่อเพิ่มผลผลิตก็น้อยลง และจะทำให้การบุกรุกเพิ่มลดลง ก็จะเป็นการเพิ่มที่ป่าได้โดยอัตโนมัติ ในด้านกรรมสิทธิ์ถือครองไม่ควรออกให้เป็นส่วนบุคคล ควรออกให้ในนามชุมชน และมีเงื่อนไขต่าง ๆ ห้ามรุกเพิ่มนอกเหนือจากที่ให้กรรมสิทธิ์ทำกิน และการกำหนดกฎในการใช้ที่ดินในพื้นที่ป่าในพื้นที่นั้น ๆ โดยมีความร่วมมือในชุมชน

3. ด้านระบบการอนุรักษ์ป่าไม้ในปัจจุบันให้ความเห็นว่า

มีประสิทธิภาพแล้ว ร้อยละ 28.57 โดยให้ความเห็นและเสนอแนะดังนี้

1. วิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือเน้นการมีส่วนร่วมจากชุมชนและเริ่มจากชุมชน ในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์ การปลูกเพิ่ม หรือกำหนดแนวเขต โดยฉันทามติจากชุมชน และแผ่ขยายแนวความคิดไปฝั่งภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดูแลและกำหนดกฎเกณฑ์ในการดูแลหรือพิทักษ์ อนุรักษ์ และฟื้นฟูควบคู่ไปด้วยกัน และที่สำคัญคือ การดูแลเรื่องปากท้องของคนในชุมชนก่อนอื่นใด แล้วป่าจะคืนกลับมาได้อย่างยั่งยืน

2. ให้การยอมรับวิถีชีวิตของชุมชนในการทำไร่หมุนเวียน โดยมีหลักเกณฑ์ในการควบคุมพื้นที่และปริมาณของไร่หมุนเวียนอย่างชัดเจน โดยให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายที่สามารถทำได้

3. ปฏิรูปการบริหารจัดการป่าไม้ทั้งระบบ

4. มีการกำหนดเป้าหมายที่ดินของรัฐและเอกชน รวมถึงพื้นที่ดินเพื่อการอนุรักษ์ให้ชัดเจน สร้างความเข้าใจให้ตรงกันทุกระดับ

5. บูรณาการการอนุรักษ์ป่าไม้ ระหว่างหน่วยงานและหน่วยงานในท้องถิ่น เพื่อให้เป้าหมายการอนุรักษ์ป่าไม้นำไปสู่การใช้ประโยชน์สูงสุด

6. สร้างเครื่องมือทางกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายหลายฉบับยังไม่มีผลบังคับใช้ การบูรณาการกฎหมายที่มีอยู่ให้มีความชัดเจน และมาตรการในการจูงใจการอนุรักษ์ป่าให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุด ได้แก่ มาตรการการคลัง และการเน้นการนำไปปฏิบัติในระดับชุมชนให้ได้

7. เปิดเผยข้อมูลสาธารณะและการให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับประชาชน เพื่อผลักดันและนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมาย

8. มีมาตรการตรวจสอบสาธารณสุข

9. สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรักและหวงแหนป่าไม้ ให้เห็นคุณค่าของผืนป่า

ให้ความเห็นว่าไม่มีประสิทธิภาพ ร้อยละ 71.43 เนื่องจาก

1. พื้นที่ป่ายังมีการบุกรุกเพิ่มตลอดเวลา และมีการบุกรุกป่าอย่างต่อเนื่องโดยการอนุรักษ์มีน้อยกว่าการทำลาย

2. ภาครัฐ ใช้มาตรการในการจัดการที่รุนแรง โดยไม่ได้คำนึงถึงชุมชนและวัฒนธรรมวิถีชีวิต ซึ่งควรควบคู่กับการบูรณาการระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และการหาทางออกร่วมกัน โดยทำกิจกรรม ประชาพิจารณ์ หรืออื่น ๆ จุดหลักของการจัดการคือการมีส่วนร่วมของชุมชนในการชี้แนวเขตป่าหรือหาข้อยุติต่าง ๆ ร่วมกับภาครัฐ

3. กฎหมายต่าง ๆ ไม่ทันสมัย ขาดการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

4. วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อผลประโยชน์ให้กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้เสียในผลประโยชน์ จึงมีผู้แอบแฝงไปหาผลประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ

5. ไม่เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม ไม่มีความคุ้มค่า ยังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ ไม่มีการติดตามดูแลจนป่าฟื้นตัว ปลุกลาโดยไม่มีการดูแล

4. ด้านการจัดที่ดินทำกินในอดีต มีความเห็นดังนี้

มีประสิทธิภาพ ร้อยละ 13.64 เพราะ การจัดที่ดินทำกินในอดีตมีการคำนึงถึงการกระจายกรรมสิทธิ์ไปสู่มือเกษตรกร ไม่ได้มุ่งผลประโยชน์หรือผลกำไร โดยมีการควบคุมจากภาครัฐ และพืชเศรษฐกิจยังไม่มีผลในการรุกพื้นที่ป่ามากนัก ไม่มีการเก็งกำไรจากที่ดิน ไม่มีการกว้านซื้อโดยนายทุนใหญ่ ทำให้เกษตรกรได้รับผลประโยชน์โดยตรง ซึ่งในปัจจุบันได้มีทิศทางที่ดีขึ้น มีการให้สิทธิที่ทำกิน ในลักษณะสิทธิชุมชน ป้องกันการซื้อขาย และมีการส่งเสริมอาชีพ เพิ่มผลผลิต เพื่อไม่ให้มีการบุกรุกต่อ

ไม่มีประสิทธิภาพ ร้อยละ 86.36 โดยให้ข้อคิดเห็น

1. ไม่มีความเป็นธรรมกับประชากรต้นน้ำ เนื่องจากต้องอนุรักษ์พื้นที่ป่าเขาสูงในเขตต้นน้ำเป็นเขตป่าอนุรักษ์เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำ จึงไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ที่ทำกินให้ได้ เนื่องด้วยข้อกฎหมายได้ในเวลาต่อมา จึงมีปัญหาที่ที่ทำกินทับซ้อนเขตป่า

2. การจัดสรรที่ดินในอดีต เกษตรกรที่ได้รับการจัดสรรที่ทำกินที่ได้กรรมสิทธิ์นำไปเปลี่ยนมือให้กับผู้มีอำนาจหรือนายทุนในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้การใช้ที่ดินที่ได้รับการจัดสรรผิดประเภท เนื่องจากขาดการตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดิน

3. การติดตามผลผู้ได้รับจัดสรรที่ดินไปแล้ว พบว่าการใช้ประโยชน์ มักไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร และเห็นว่ายังไม่มีประสิทธิภาพ เกิดปัญหาต่อเนื่องอื่น ๆ ตามมา สุดท้ายต้องขายที่

ทำกินไป ทำให้กลับมาเป็นเกษตรกรไร่ที่ทำกิน สาเหตุหลักไม่ได้ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นเรื่องปากท้องก่อน เมื่อครอบครัวเข้มแข็งก็ขยับไปทำธุรกิจต่อไป

4. ไม่มีการส่งเสริมอาชีพการเกษตร ทำให้ใช้ต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตต่ำ ทำให้มีรายได้น้อย จึงนำไปสู่การขายที่ทำกิน

5. หน่วยงานที่ทำงานด้านการจัดที่ดินมีหลายหน่วยงาน มีกฎหมายหลายฉบับ ไม่มีความเป็นเอกภาพ และคณะกรรมการต่าง ๆ มีหลายคณะ ทำงานซ้ำซ้อน การทำงานไม่เดินหน้า ต้องพิจารณาหลายรอบ ทำให้ล่าช้าและหาข้อยุติไม่ได้

6. ระบบฐานข้อมูลยังไม่ละเอียด ชัดเจน ถูกต้อง

7. เป็นการดำเนินการจากภาครัฐฝ่ายเดียว ควรมีเกษตรกรในพื้นที่เข้าร่วม เพื่อให้ทราบปัญหาของท้องถิ่น และมีความโปร่งใสของเจ้าหน้าที่

8. บทลงโทษตามกฎหมายไม่รุนแรง ข้อกฎหมายไม่ชัดเจน ทำให้ผู้กระทำผิด ใช้ช่องโหว่ของกฎหมายกระทำผิด โดยไม่เกรงกลัวบทลงโทษ

5. ประเด็นปัจจุบันมีการเรียกร้องขอที่ดินทำกิน ควรมีการดำเนินการต่อหรือไม่

ให้ความเห็นว่าควรดำเนินการต่อไป โดยวิธีที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ร้อยละ 31.82 ของแบบสอบถาม

ดำเนินการต่อไปโดยมีเงื่อนไข ร้อยละ 68.18 ของแบบสอบถาม โดยมีเงื่อนไขดังนี้

1. แบ่งเขตที่ทำกินออกจากเขตอุทยานให้ชัดเจน แบ่งโดยการออกโฉนดให้ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน

2. ให้ชุมชนมีสิทธิในการออกโฉนดชุมชนของตนเอง โดยไม่ให้โฉนดในนามบุคคล แต่ให้ในนามกลุ่มหรือสหกรณ์หรือชุมชน

3. ห้ามซื้อหรือขายนอกชุมชนหรือนายทุน

4. ต้องมีการปลูกพืชยืนต้นในพื้นที่ไม่น้อยกว่า 40 %

5. ห้ามมีการบุกรุกเพิ่มเติมนอกเขตโฉนด โดยมีการสุ่มตรวจทุกระยะ

6. รัฐจัดที่ดินทำกินให้ประชาชนที่ยังไม่มีพื้นที่ทำกินให้ถูกต้องตามกฎหมาย

7. กำหนดลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยการกำหนดการประกอบอาชีพและการกำหนดประเภทพืชที่เพาะปลูกให้ชัดเจน จะได้ง่ายต่อการจัดการเรื่องการตลาดได้ง่ายตามมาด้วย

8. การจัดสรรควรคำนึงถึงปริมาณพื้นที่และจำนวนเกษตรกรให้เหมาะสมกันในแต่ละพื้นที่

9. ต้องทำความเข้าใจในกฎ กติกา ที่ชุมชน/รัฐ กำหนดขึ้นในการจัดสรร

10. เมื่อได้รับที่ดินไปแล้วต้องนำไปประกอบอาชีพจริง

11. เมื่อจัดที่แล้ว ต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

12.การจัดการต้องทำให้เกิดประโยชน์ทุกด้าน ทั้งสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจต้องยั่งยืน

13.ต้องไม่ใช่พื้นที่สูงชัน

14.ต้องมีการตรวจสอบสิทธิ์เป็นระยะ เมื่อมีการเปลี่ยนมือ ต้องมีการทวงคืนพื้นที่
ทันที

15.ควรแบ่งเขตที่ดินที่จัดสรร โดยกำหนดพืช เพื่อควบคุมการผลิตในแต่ละพื้นที่

6. ด่านที่ดินที่นำมาจัดเป็นที่ดินทำกินในอนาคต ควรเป็นที่ดินของรัฐหรือที่ดินของ
เอกชน และมีวิธีการได้มาอย่างไร

มีความเห็นว่า ควรเป็นที่ดินของรัฐ ร้อยละ 65.38 ของแบบสอบถาม โดยแนะนำการ
จัดหาที่ดินในที่ดินจัดสรรของรัฐ ดังนี้

1. ใช้ที่ดินป่าเสื่อมโทรม หรือที่ดินที่มีการจับจองโดยเกษตรกรอยู่แล้ว ทำให้เกิดการ
ถือครองที่ชัดเจน โดยการออกเอกสารสิทธิในที่นั้น

2. จัดสรรที่สาธารณะประโยชน์ และพื้นที่ราชพัสดุที่ไม่มีการใช้ประโยชน์จากรัฐ
ภายในชุมชนนั้น ๆ โดยพิจารณาเกษตรกรที่ไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง นำมาออกโฉนดโดยห้ามซื้อ
ขายในทุกกรณี

3. ที่ดินของรัฐ ควรเป็นทางเลือกสุดท้าย เนื่องจากการบุกรุกเพิ่มทุกปี จนยากแก้ไข
ต้องเน้นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

4. โดยการยึดพื้นที่ สทก. ตามมติ ครม. 30 มิ.ย. 41 ที่ผิดระเบียบ ยึดคืนมาจัดสรร
ใหม่

แนะนำให้จัดหาจากที่ดินของเอกชน ร้อยละ 34.62 ของแบบสอบถาม โดยวิธีการดังนี้

5. มีกองทุนจัดซื้อที่ดินเอกชน เพื่อจัดสรรให้เกษตรกรรายใหม่ในชุมชนได้เข้าถึงที่ดิน
ทำกินในราคาถูก โดยผ่อนชำระกับกองทุน ภายใต้เงื่อนไขห้ามซื้อขายหลังจากโอนสิทธิโดยเด็ดขาด

6. กำหนดเนื้อที่ที่เอกชนครอบครองไม่ให้เกินความจำเป็น และในที่ที่ปล่อยทิ้งร้าง
ไม่ได้ใช้ประโยชน์เป็นเวลานานให้นำมาจัดสรรอย่างยุติธรรม โดยการเช่าหรือซื้อคืนโดยกองทุนรวม
เพื่อจัดสรรที่ทำกินให้ผู้ยากไร้ ในรูปแบบสหกรณ์ หรือชุมชน

7. การยึดคืนที่เอกชนที่ครอบครอง โดยมีขอบด้านกฎหมาย และพื้นที่ทิ้งร้างนำมา
จัดสรรในนามของชุมชน หรือสหกรณ์

7. เกี่ยวกับการป้องกันการขายที่ดินทำกินที่รัฐจัดให้แก่เกษตรกร ผู้ทรงคุณวุฒิให้
ความเห็นดังนี้

1. การกำหนดเงื่อนไขการถือครองและการเปลี่ยนแปลงเจ้าของกรรมสิทธิ์ ให้ชุมชน
เป็นผู้กำหนด

2. ควรกำหนดบทลงโทษให้ชัดเจน กรณีที่ผู้ถือครองกรรมสิทธิ์มีการซื้อขาย

3. การดำเนินการตรวจสอบการถือครองกรรมสิทธิ์และการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นระยะ โดยสุ่มทุกชุมชนที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทุกปี หรือทำประชาคมยืนยันการถือครองทุก 3 ปี
  4. ออกกฎหมาย บังคับใช้กับผู้กระทำผิดเงื่อนไขการจัดสรรที่ดินอย่างจริงจัง โดยยึดคืนในรายที่ไม่ปฏิบัติตามกฎ
  5. จัดตั้งธนาคารที่ดินเพื่อป้องกันการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ที่ดินชุมชน
  6. ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรกรรมอย่างเหมาะสม และเพิ่มมูลค่าการผลิตและเพิ่มมูลค่าการผลิต เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และเกิดความหวงแหนที่ทำกินที่เป็นแหล่งรายได้
  7. สร้างจิตสำนึก แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เกษตรกรมีความพอเพียง ไม่ทำให้เกิดหนี้สิน ซึ่งนำมาซึ่งการจำนองและเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในที่สุด
  8. มีการต่ออายุใบอนุญาตเป็นระยะ เพื่อการตรวจสอบการถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยตัวเอง
  9. จำกัดพื้นที่ถือครองรายบุคคล
  10. ตั้งกองทุนช่วยเหลือเกษตรกร เพื่อป้องกันการขายที่ดินทำกินแก่บุคคลภายนอก
  11. ออกโฉนดในที่ดินทำกินในรูปแบบของชุมชน หรือสหกรณ์ โดยไม่ให้โฉนดในนามบุคคล
  12. ส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตรควบคู่ไปกับการทำการเกษตร เพื่อเพิ่มรายได้เมื่อรายได้เพียงพอกับรายจ่ายแล้ว การซื้อขายก็ไม่เกิดขึ้นกับที่ดิน
8. ในส่วนของหน่วยงานดำเนินการจัดที่ดินทำกินในอนาคต ได้ให้ความเห็นดังนี้
ให้หน่วยงานเดิมที่มีอยู่ในปัจจุบันดำเนินการ ร้อยละ 56.52 ของแบบสอบถาม
ควรจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ เพื่อการจัดสรรที่ดินทำกิน ร้อยละ 43.48 ของแบบสอบถาม
โดยดำเนินการดังนี้
1. สปก.4-01 ซื้อขายเปลี่ยนมือไม่ได้
  2. ควรผลักดันกฎหมาย 4 ฉบับ ฉบับประชาชนที่เอื้อประโยชน์กับคนรากหญ้าที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ที่มีฐานะยากจน
  3. องค์กรภาคประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ควรตั้งกรรมการขึ้น เพื่อดูแลเรื่องการจัดสรรที่ดินทำกิน เช่น อบต. ควรจะมีคณะกรรมการในเรื่องนี้ และเป็นผู้ที่ทรงคุณวุฒิในทุก ๆ ด้าน ครอบคลุมทุกองค์ความรู้ในชุมชนเพื่อคงวิถีชีวิตควบคู่กับการจัดสรรที่ดิน
  4. ตั้งกองทุนที่ดินชุมชน
  5. ธนาคารที่ดินชุมชน ควรเร่งรัดให้เกิดหน่วยงานหรือองค์กรกลาง ทำหน้าที่บูรณาการเชื่อมโยงการดำเนินงานให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถดำเนินงานการบริหารจัดการที่เป็น

กรอบทิศทางเดียวกัน โดยมุ่งเน้นการจัดการและการกระจายการถือครองอย่างเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในการใช้ประโยชน์ที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติ

6. ควรผลักดันให้มีการตราพระราชบัญญัติกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ในอนาคต

9. ด้านการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์ป่าได้และการจัดที่ดินทำกิน มีปัญหาการบังคับใช้อย่างไร

9.1 กฎหมายอนุรักษ์ป่าไม้

ไม่มีปัญหา ร้อยละ 9.52

มีปัญหาการบังคับใช้ ร้อยละ 90.48 เพราะ ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการบังคับใช้กฎหมายและการปราบปรามอย่างเด็ดขาด การวิเคราะห์ปัญหาที่แท้จริงคนอยู่ก่อนป่า การขับไล่หรือประกาศเขตป่าทับซ้อนที่ทำกินที่อยู่อาศัยของราษฎร และรวมถึงขอบเขตป่าอนุรักษ์ไม่ชัดเจน ขาดการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน เป็นฐานข้อมูลขอบเขตป่าไม้ การปฏิบัติไม่ได้จริง มีผลกระทบต่อประชาชนต้นน้ำ ผู้ใช้กฎหมายใช้ในทางที่ผิด เอาผลประโยชน์ส่วนตน และควรปรับข้อกำหนดให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน และควรมีการจริงจังให้มีจิตสำนึกในการรักษาสมบัติของชาติ เล็งเห็นประโยชน์ของป่าไม้ ในส่วนของผู้มีอิทธิพล นายทุน ในพื้นที่ที่บุกรุกทำลายป่าได้มีการละเว้นกันมาเป็นเวลานาน ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เต็มที่ แต่ควรคำนึงถึงความเสียหายก่อนการรื้อถอน ควรไกล่เกลี่ยเพื่อลดความเสียหายแก่ทุกฝ่าย ให้คำนึงถึงสิทธิและทรัพย์สินของประชาชน รวมถึงการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสมดุล เป็นธรรม

9.2 กฎหมายการจัดที่ดินทำกิน

ไม่มีปัญหา ร้อยละ 9.52

มีปัญหาการบังคับใช้ ร้อยละ 90.48 เพราะ ว่า จัดการได้ไม่ทั่วถึง กฎหมายบางข้อไม่เอื้อประโยชน์ ไม่ทันสมัย มีช่องโหว่ เมื่อจัดที่ดินทำกินแล้ว มีการนำไปเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ ดังนั้น จึงควรมีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ไปจำหน่าย ซึ่งนำมาซึ่งการใช้ที่ดินผิดประเภท พบว่าผู้รักษากฎหมายหรือผู้ใช้กฎหมาย ใช้อำนาจในทางที่ผิด เอื้อผลประโยชน์ให้พวกพ้อง ทำให้ยากต่อการบังคับใช้ และเนื่องจากประชาชนมีการกระทำผิดข้อตกลง หรือกฎหมายจำนวนมาก ยากต่อการดำเนินการตามกฎหมาย ในปัจจุบันประชากรมากขึ้น และมีปัญหาด้านการครองชีพ ประกอบกับที่ดินที่จะจัดให้กับประชาชนไม่เพียงพอ และยังขาดความแน่นอนในการจัดการในอนาคต เห็นสมควรผลักดันให้มีการตราพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ให้เป็นรูปธรรม เนื่องจากการให้สิทธิที่ทำกินส่วนบุคคลให้ครอบคลุมเป็นไปได้ยาก จึงควรให้สิทธิในรูปแบบกลุ่ม ชุมชน หรือโฉนดชุมชน เพื่อง่ายต่อการควบคุมและดูแล บริหารจัดการ และจัดระเบียบพื้นที่มีขอบด้วยกฎหมาย โดยการยึดคืน หรือ

ปรับ หรือถอนสิทธิการครอบครองที่ดินในรายเดียวกันทั้งหมด หากประชาชนไม่เข้าใจและขาดความสนใจในกฎหมาย ควรทำความเข้าใจในกฎหมายก่อนการปฏิบัติในแต่ละพื้นที่

บทที่ 4

แนวทางและมาตรการการกำหนดเขตการใช้ที่ดินในพื้นที่จังหวัดน่าน

มาตรการการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน

จังหวัดน่าน มีเนื้อที่ 7,170,045 ไร่ หรือ 11,472.076 ตารางกิโลเมตร จำแนกการใช้ที่ดินออกเป็นเขตป่าไม้ 5,720,571 ไร่ หรือร้อยละ 79.79 ของพื้นที่จังหวัด ประกอบด้วย เขตป่าเพื่อการอนุรักษ์ เนื้อที่ 5,573,024 ไร่ หรือร้อยละ 77.73 ของพื้นที่จังหวัด เขตป่าเศรษฐกิจ เนื้อที่ 147,547 ไร่ หรือร้อยละ 2.06 ของพื้นที่จังหวัด และนอกเขตป่าไม้ 1,449,474 ไร่ หรือร้อยละ 20.22 ของพื้นที่จังหวัด ประกอบด้วย พื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง แหล่งน้ำ พื้นที่ที่มีสภาพเป็นป่า และพื้นที่อื่น ๆ

จากการศึกษาและวิเคราะห์สถานภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ การใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบัน รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในเขตป่าไม้ตามกฎหมาย นโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ มติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน สามารถกำหนดเขตการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน ได้ดังนี้ (ตารางที่ 4-1 และแผนภาพที่ 4-1)

1. เขตป่าไม้ เนื้อที่ 5,720,571 ไร่ หรือร้อยละ 79.78 ของพื้นที่จังหวัด แบ่งเป็น 3 เขต ได้แก่

1.1 เขตคุ้มครองสภาพป่า เนื้อที่ 3,983,367 ไร่ หรือร้อยละ 55.56 ของพื้นที่จังหวัด

1.2 เขตฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เนื้อที่ 82,246 ไร่ หรือร้อยละ 1.15 ของพื้นที่จังหวัด

1.3 เขตฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายใต้เงื่อนไข เนื้อที่ 1,221,535 ไร่ หรือร้อยละ 17.04 ของพื้นที่จังหวัด โดยแบ่งย่อยเป็น 3 เขต ได้แก่

1.3.1 เขตปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น เนื้อที่ 84,444 ไร่ หรือร้อยละ 1.18 ของพื้นที่จังหวัด

1.3.2 เขตปลูกป่าเศรษฐกิจชุมชน เนื้อที่ 828,335 ไร่ หรือร้อยละ 11.55 ของพื้นที่จังหวัด

1.3.3 เขตสร้างป่าสร้างรายได้ เนื้อที่ 308,756 ไร่ หรือร้อยละ 4.31 ของพื้นที่จังหวัด

1.4 เขตรองรับเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เนื้อที่ 433,423 ไร่ หรือร้อยละ 6.05 ของพื้นที่จังหวัด โดยแบ่งย่อยเป็น 3 เขต ได้แก่

1.4.1 เขตปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น เนื้อที่ 72,375 ไร่ หรือร้อยละ 1.01 ของพื้นที่จังหวัด

1.4.2 เขตปลูกป่าเศรษฐกิจชุมชน เนื้อที่ 146,157 ไร่ หรือร้อยละ 2.04 ของพื้นที่จังหวัด

1.4.3 เขตสร้างป่าสร้างรายได้ เนื้อที่ 214,900 ไร่ หรือร้อยละ 3.00 ของพื้นที่จังหวัด

2. นอกเขตป่าไม้ เนื้อที่ 1,449,474 ไร่ หรือร้อยละ 20.22 ของพื้นที่จังหวัด แบ่งเป็น 5 เขต ได้แก่

2.1 เขตคุ้มครองพื้นที่เกษตร เนื้อที่ 1,063,750 ไร่ หรือร้อยละ 14.84 ของพื้นที่จังหวัด โดยแบ่งย่อยเป็น 5 เขต ได้แก่

2.1.1 เขตทำนา เนื้อที่ 272,824 ไร่ หรือร้อยละ 3.81 ของพื้นที่จังหวัด

2.1.2 เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 454,545 ไร่ หรือร้อยละ 6.34 ของพื้นที่จังหวัด และแบ่งตามศักยภาพของพื้นที่ เป็นเขตปลูกพืชไร่ที่มีศักยภาพสูง เนื้อที่ 65,451 ไร่ หรือร้อยละ 0.91 ของพื้นที่จังหวัด เขตปลูกพืชไร่ที่มีศักยภาพต่ำ เนื้อที่ 235,728 ไร่ หรือร้อยละ 3.29 ของพื้นที่จังหวัด และเขตปลูกพืชไร่ภายใต้เงื่อนไข เนื้อที่ 153,366 ไร่ หรือร้อยละ 2.14 ของพื้นที่จังหวัด

2.1.3 เขตปลูกไม้ผล/พืชสวน เนื้อที่ 153,974 ไร่ หรือร้อยละ 2.15 ของพื้นที่จังหวัด

2.1.4 เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 181,715 ไร่ หรือร้อยละ 2.53 ของพื้นที่จังหวัด

2.1.5 เขตปศุสัตว์/ประมงเนื้อที่ 692 ไร่ หรือร้อยละ 0.01 ของพื้นที่จังหวัด

2.2 เขตคงสภาพป่าไม้นอกเขตป่าตามกฎหมาย เนื้อที่ 192,153 ไร่ หรือร้อยละ 2.68 ของพื้นที่จังหวัด

2.3 เขตชุมชน เนื้อที่ 125,255 ไร่ หรือร้อยละ 1.75 ของพื้นที่จังหวัด

2.4 เขตแหล่งน้ำ เนื้อที่ 47,725 ไร่ หรือร้อยละ 0.67 ของพื้นที่จังหวัด

2.5 เขตพื้นที่อื่นๆ เนื้อที่ 20,591 ไร่ หรือร้อยละ 0.29 ของพื้นที่จังหวัด

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ในเขตการใช้ที่ดิน

พื้นที่เขตป่าไม้

เขตป่าไม้จังหวัดน่าน เป็นเขตที่มีการประกาศเป็นเขตป่าตามกฎหมาย เป็นบริเวณป่าที่มีมติคณะรัฐมนตรีเรื่องการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ครอบคลุมเขตชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ชั้นที่ 1 , 2 และบริเวณป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี เขตพื้นที่ป่าไม้นี้ เมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์หลักของการ

ประกาศเขตและมาตรการของการใช้ที่ดินตามมติคณะรัฐมนตรี สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบัน ศักยภาพและกำลังผลิตของพื้นที่

1. เขตคุ้มครองสภาพป่า เป็นพื้นที่ที่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ (Zone C) ปัจจุบันยังคงสภาพป่าสภาพสมบูรณ์ตามลักษณะของป่าดิบเขา/ป่าดิบชื้น และพื้นที่ที่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดเขตป่าเพื่อเศรษฐกิจในเขตป่าสงวนแห่งชาติ (Zone E) กำหนดไว้เพื่อรักษาสภาพป่าตามธรรมชาติ ให้คงอยู่และเป็นพื้นที่ป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า โดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

1.1 ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ให้ความเห็นชอบกับ “มาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินพื้นที่ป่าไม้และให้ดำเนินการต่อไป” โดยมุ่งเน้นแก้ไขปัญหในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี กำหนดให้กรมป่าไม้สำรวจพื้นที่ที่มีการครอบครองให้ชัดเจน

1.2 ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2540 เรื่อง “แผนการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ระดับพื้นที่” เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้อย่างมีระบบ เป็นการอนุรักษ์ควบคู่กับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสงวนรักษาทรัพยากรป่าไม้ที่เหลืออยู่และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ที่เสื่อมสภาพ ทั้งนี้อยู่บนหลักการลดปัญหาความขัดแย้งการใช้ทรัพยากรในพื้นที่

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้หลักการการจัดการป่าไม้ผสมผสานกับการจัดการป่าชุมชน เพื่อให้สภาพป่าคงอยู่ และใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน

1.4 จัดทำแนวกันไฟเพื่อป้องกันไฟป่าที่อาจเกิดขึ้นได้จากธรรมชาติ หรือกิจกรรมจากมนุษย์ และทำฝายขนาดเล็กเพื่อชะลอน้ำ

1.5 ส่งเสริมและรณรงค์ให้ราษฎรในพื้นที่และพื้นที่ข้างเคียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ และสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าในพื้นที่

2. เขตฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เป็นพื้นที่ที่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ และป่าเพื่อเศรษฐกิจในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ปัจจุบันสภาพพื้นที่เป็นป่าเสื่อมโทรม หรือทุ่งหญ้า ป่าละเมาะ ซึ่งยังคงมีพรรณไม้เดิม หากไม่มีการรบกวนพื้นที่โดยเฉพาะการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตร สภาพป่าจะสามารถกลับฟื้นตัวเป็นป่าสมบูรณ์ได้ และพัฒนาเป็นป่าเศรษฐกิจชุมชน (ป่าเสื่อมโทรมใกล้หมู่บ้าน) ตามแนวทางการจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน ดังนี้

2.1 ส่งเสริมและรณรงค์ให้ราษฎรในพื้นที่และพื้นที่ข้างเคียงเห็นคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ และสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าในพื้นที่

2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้หลักการการจัดการป่าไม้ผสมผสานกับการจัดการป่าชุมชน เพื่อให้สภาพป่าคงอยู่และใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน

2.3 จัดทำแนวกันไฟเพื่อป้องกันไฟป่าที่อาจเกิดขึ้นได้จากธรรมชาติ หรือกิจกรรมจากมนุษย์ และฝายขนาดเล็กเพื่อชะลอน้ำ

2.4 ให้ชุมชนรวมตัวกันขอใช้ประโยชน์แห่งละ 20-50 ไร่ เพื่อเป็นป่าชุมชนใช้สอย และขออนุญาตตัดไม้ได้ บริหารจัดการพื้นที่ตามแนวทางการบริหารจัดการที่ดินป่าไม้ที่ยั่งยืน

3. เขตพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติภายใต้เงื่อนไข เป็นพื้นที่ป่าไม้ที่อยู่ในเขตชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ชั้นที่ 1A ชั้นที่ 1B และชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ 2 อยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายเพื่อการอนุรักษ์และภายใต้เขตพื้นที่ป่าไม้เพื่อการใช้ประโยชน์เพื่อเศรษฐกิจในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่ถูกบุกรุกเพื่อใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรมาต่อเนื่องจนไม่มีกล้าไม้หรือลูกไม้ของป่าธรรมชาติเหลืออยู่ ให้มีการบริหารจัดการตามแนวทางการจัดการที่ดินป่าไม้ที่ยั่งยืนดังนี้

3.1 เขตปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น เป็นพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์เพื่อการปลูกไม้ผล และไม้ยืนต้น ห้ามไม่ให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดิน และมีระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยบริหารจัดการในรูปแบบของสหกรณ์

3.2 เขตปลูกป่าเศรษฐกิจชุมชน เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ ปัจจุบันใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียหน้าดิน และดินถล่ม ให้ปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบผสมผสาน ปลูกไม้ป่ากินได้ ปลูกไม้ผล ปลูกป่าหลายชั้นเรือนยอด หรือปลูกป่าหลายชั้นอายุ วิธีปฏิบัติคือ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ให้ความเห็นชอบกับ “มาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินพื้นที่ป่าไม้และให้ดำเนินการต่อไป” โดยมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย

3.3 เขตสร้างป่าสร้างรายได้ พื้นที่ที่มีความลาดชันน้อยกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ ปัจจุบันใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียหน้าดิน จึงต้องบริหารจัดการตามแนวทางการจัดการที่ดินป่าไม้ที่ยั่งยืน รูปแบบโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ และมีระบบอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างประณีต รวมทั้งจัดทำฝายชะลอน้ำ ในระยะเริ่มต้น และระยะต่อมาต้องส่งเสริมให้เกษตรกรที่อยู่อาศัยเปลี่ยนมาเป็นพืชที่มีผลผลิตตอบแทนทางเศรษฐกิจสูง

4. เขตรองรับเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่ป่าไม้ที่อยู่ในเขตชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ชั้นที่ 3, 4 และชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ 5 อยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ และภายใต้เขตพื้นที่ป่าไม้เพื่อการใช้ประโยชน์เพื่อเศรษฐกิจในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่ถูกบุกรุกเพื่อใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรมาต่อเนื่องจนไม่มีกล้าไม้หรือลูกไม้ของป่าธรรมชาติเหลืออยู่ เป็นพื้นที่ให้ใช้ทำการเกษตรได้ แต่ต้องมีมาตรการตามข้อกำหนดการใช้ประโยชน์พื้นที่ลุ่มน้ำ ได้แก่ มาตรการด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ข้อกำหนดต่าง ๆ จึงมีมาตรการที่

เข้มงวดแตกต่างกัน เพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมของดิน ให้สามารถใช้ประโยชน์ที่ดินได้อย่างยั่งยืน และบริหารจัดการตามแนวทางการจัดการที่ดินป่าไม้ที่ยั่งยืน ดังนี้

4.1 เขตปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น เป็นพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์เพื่อการปลูกไม้ผล และไม้ยืนต้น ห้ามไม่ให้เปลี่ยนรูปแบบการใช้ที่ดิน และมีระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยบริหารจัดการในรูปของสหกรณ์

4.2 เขตปลูกป่าเศรษฐกิจชุมชน เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ ปัจจุบันใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียหน้าดิน และดินถล่มการพัฒนาในบริเวณที่ดินลึกลงน้อยกว่า 50 เซนติเมตร ให้ปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ป่ารูปแบบผสมผสาน ปลูกไม้ป่ากินได้ ปลูกป่าหลายชั้นเรือนยอด ปลูกป่าหลายชั้นอายุ และปลูกไม้ผล โดยวางแผนการใช้ที่ดินตามมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ วิธีปฏิบัติให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ให้ความเห็นชอบกับ “มาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินพื้นที่ป่าไม้และให้ดำเนินการต่อไป” โดยมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย

4.3 เขตสร้างป่าสร้างรายได้ เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันน้อยกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ ปัจจุบันใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียหน้าดิน ให้บริหารจัดการตามแนวทางการจัดการที่ดินป่าไม้ที่ยั่งยืน ตามแนวทางของโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ โดยมีระบบอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างประณีต รวมทั้งฝายชะลอน้ำในระยะแรก ระยะต่อมาส่งเสริมให้เกษตรกรที่อยู่อาศัยเปลี่ยนเป็นพืชที่มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงกว่าพืชไร่

พื้นที่นอกเขตป่าไม้

พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรของจังหวัดน่าน มีเนื้อที่ 798,298 ไร่ หรือร้อยละ 11.15 ของพื้นที่จังหวัด บริเวณที่ตอนเป็นดินร่วน หรือดินร่วนปนเหนียว ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ ไม้ผล ส่วนพื้นที่ราบเหมาะแก่การทำนา ปัญหาของดินส่วนใหญ่เป็นดินอุดมสมบูรณ์ต่ำ ดินตื้นที่มีชั้นของก้อนหินหรือเศษลูกรัง และดินบนพื้นที่สูงมีความลาดชันสูง แนวทางการพัฒนาจึงแบ่งตามความเหมาะสมของศักยภาพพื้นที่ การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน และแนวโน้มของการพัฒนาที่ดินด้านการเกษตร ดังนี้

1. เขตคุ้มครองพื้นที่เกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าว ไม้ยืนต้น (ยางพารา สัก ไม้) และไม้ผล (ไม้ผลผสม มะม่วง ลิ้นจี่ ลำไย มะขาม) เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรของจังหวัดน่านมีจำกัด จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์และคุ้มครองพื้นที่ดังกล่าวให้มีการใช้ประโยชน์ตามศักยภาพของที่ดิน และปรับปรุงบำรุงดิน ให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

1.1 เขตทำนา มีเนื้อที่ 272,824 ไร่ หรือร้อยละ 3.81 ของพื้นที่จังหวัด ในขณะที่พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าวทั้งในที่ลุ่มและที่ดอน มีอยู่เพียง 207,375 ไร่ หรือร้อยละ 2.9 ของ

พื้นที่จังหวัด ดังนั้นพื้นที่นี้จึงต้องมีการอนุรักษ์และคุ้มครองที่ดิน เพื่อความมั่นคงทางอาหารของจังหวัด สำหรับในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมปานกลางถึงสูง เนื้อที่ 165,146 ไร่ หรือร้อยละ 2.30 ของจังหวัด ให้มีมาตรการในการลดต้นทุนการผลิต และปรับปรุงบำรุงดิน และพื้นที่ที่มีความเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม เนื้อที่ 107,678 ไร่ หรือร้อยละ 1.50 ของพื้นที่จังหวัด ซึ่งมีข้อจำกัดเรื่องน้ำและดิน แต่เกษตรกรมีฐานะยากจน จึงมีความจำเป็นต้องใช้พื้นที่เพื่อทำการเกษตร การปลูกข้าวซึ่งต้องใช้ต้นทุนสูง ภาครัฐจึงต้องให้การสนับสนุนด้านการปรับพื้นที่ จัดหาน้ำ ปรับปรุงดินและคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสม

การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะพื้นที่นาข้าวในที่ลุ่ม ซึ่งเป็นพื้นที่รับน้ำในช่วงฤดูฝน หากมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน เป็นรูปแบบอื่น จะเป็นการลดพื้นที่เก็บน้ำ ส่งผลต่อภัยอื่น ๆ ที่ตามมา เช่น เกิดอุทกภัย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลายครั้ง

1.2 เขตปลูกพืชไร่ สำหรับเขตปลูกพืชไร่ศักยภาพสูง ให้มีมาตรการในการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มคุณภาพและมูลค่าผลิตภัณฑ์ และคุ้มครองให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินตามศักยภาพของพื้นที่ หรือให้มีการบริหารจัดการพื้นที่ตามแนวทฤษฎีใหม่ แบ่งสัดส่วนการใช้ที่ดิน น้ำ พืชอย่างเหมาะสม และในเขตปลูกพืชไร่ศักยภาพต่ำ เป็นพื้นที่ที่ใช้น้ำฝนเป็นหลักในการเกษตร พบปัญหาการใช้ที่ดิน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินตื้น มีความลาดชันสูง จึงก่อให้เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน แต่เนื่องจากเกษตรกรมีฐานะยากจน มีความจำเป็นต้องใช้พื้นที่ทำการเกษตร ทั้งที่ผลการประเมินความเหมาะสมของที่ดินในเขตนี้อยู่ระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม การปลูกพืชต้องใช้เงินลงทุนสูง เช่น พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก สระน้ำในไร่นา การส่งเสริมชนิดพืชไร่ให้สอดคล้องกับความชื้นในดิน ปรับปรุงคุณภาพดินทางเคมี รวมทั้งโครงสร้างทางกายภาพ จะทำให้สามารถใช้ที่ดินได้ในระยะยาว สำหรับเขตปลูกพืชไร่ภายใต้เงื่อนไข ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่หมุนเวียน ได้แก่ ข้าวโพด และข้าวไร่ พื้นที่ถูกทิ้งร้าง 3-5 ปี จึงกลับมาเพาะปลูกใหม่ ในพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ ควรให้ปรับเปลี่ยนเป็นป่ารูปแบบผสมผสาน ปลูกไม้ป่ากินได้ ปลูกป่าหลายชั้นเรือนยอด หลายชั้นอายุ และปลูกไม้ผล โดยมีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ และพื้นที่ที่มีความลาดชันน้อยกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ ในบริเวณที่มีหน้าดินลึกน้อยกว่า 50 เซนติเมตร ควรพัฒนาเป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ ป่าเอกชน พุ่มหญ้าเลี้ยงสัตว์ หรือสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ บริเวณที่หน้าดินมีความลึกเกินกว่า 50 เซนติเมตร ใช้เป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ ป่าเอกชน ไม้ผล พุ่มหญ้าเลี้ยงสัตว์ หรือสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ

1.3 เขตปลูกไม้ผล/พืชสวน เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมทางกายภาพปานกลาง โดยมีข้อจำกัดเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของดิน แนวทางการพัฒนา โดยให้หน่วยงานภาครัฐพิจารณาก่อสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็กและระบบส่งน้ำเข้าพื้นที่ รวมถึงปรับปรุงประสิทธิภาพแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น เขื่อนฝาย ให้สามารถกักเก็บน้ำ เพิ่มมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อลดการสูญเสียหน้าดิน

ปรับปรุงคุณภาพดิน โดยเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน และส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และสร้างอำนาจต่อรองทางการเกษตร

1.4 เขตปลูกไม้ยืนต้น ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา สัก ดินมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติค่อนข้างต่ำ จากการประเมินความเหมาะสมทางกายภาพ พบดินมีความเหมาะสมเล็กน้อย บางพื้นที่มีข้อจำกัดเรื่องการขังลึกรากของรากพืช และมีแนวโน้มของการเกิดการชะล้างพังทลายของดิน พัฒนาโดยให้หน่วยงานภาครัฐร่วมกับชุมชนพิจารณาการเพิ่มประสิทธิภาพของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น เหมือง ฝาย ให้สามารถกักเก็บน้ำ เพิ่มมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อลดการสูญเสียหน้าดิน เร่งให้ความรู้ทางวิชาการการปลูกพืชแก่เกษตรกรในพื้นที่เขตนี้อย่างจริงจัง และสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น

1.5 เขตปศุสัตว์/ประมง เป็นพื้นที่ใช้เลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ สัตว์ปีก และสุกร เป็นต้น และเป็นสถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สนับสนุนส่งเสริมให้เป็นแหล่งโปรตีนของจังหวัด

2. เขตคงสภาพป่าไม้ ปัจจุบันมีสภาพป่าสมบูรณ์ จึงควรกำหนดไว้เพื่อรักษาสภาพป่าตามธรรมชาติให้คงอยู่ รวมทั้งบริหารจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วม ให้เป็นป่าชุมชนตามแนวทางการบริหารจัดการที่ดินป่าไม้ที่ยั่งยืน ป่าชุมชนใช้สอย และบางพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ควรปรับปรุงเป็นสวนสาธารณะ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยให้ชุมชนเป็นผู้ดูแล

3. เขตชุมชน เป็นที่ตั้งของชุมชนที่ประกอบด้วย ที่ตั้งหมู่บ้าน สถานที่ราชการ ร้านค้า อาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ซึ่งมีทิศทางในการพัฒนาและขยายตัวไม่มีกรอบที่เด่นชัด เป็นผลให้เกิดการขยายของชุมชนเข้าไปในพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเกษตร ทั้งนี้จังหวัดต้องเร่งกำหนดเขตการใช้ที่ดินเพื่อมิให้ชุมชนรุกล้ำ

4. เขตแหล่งน้ำ เป็นพื้นที่แหล่งน้ำตามธรรมชาติ ได้แก่ ลำคลอง ห้วย หนอง บึง และแหล่งน้ำผิวดินที่สร้างขึ้น ซึ่งมีปริมาณการกักเก็บน้ำต่ำ ควรต้องเร่งศึกษาแนวทางในการพัฒนาแหล่งน้ำผิวดินเพิ่มเติม และมีการบำรุงรักษา ขุดลอกแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่มีอยู่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ

5. เขตพื้นที่อื่น ๆ เป็นทุ่งหญ้าธรรมชาติ ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะพื้นที่ลุ่ม บ่อทราย บ่อดิน พื้นที่กองวัสดุ ที่ทิ้งขยะ เป็นต้น

ตารางที่ 4-1 เขตการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน

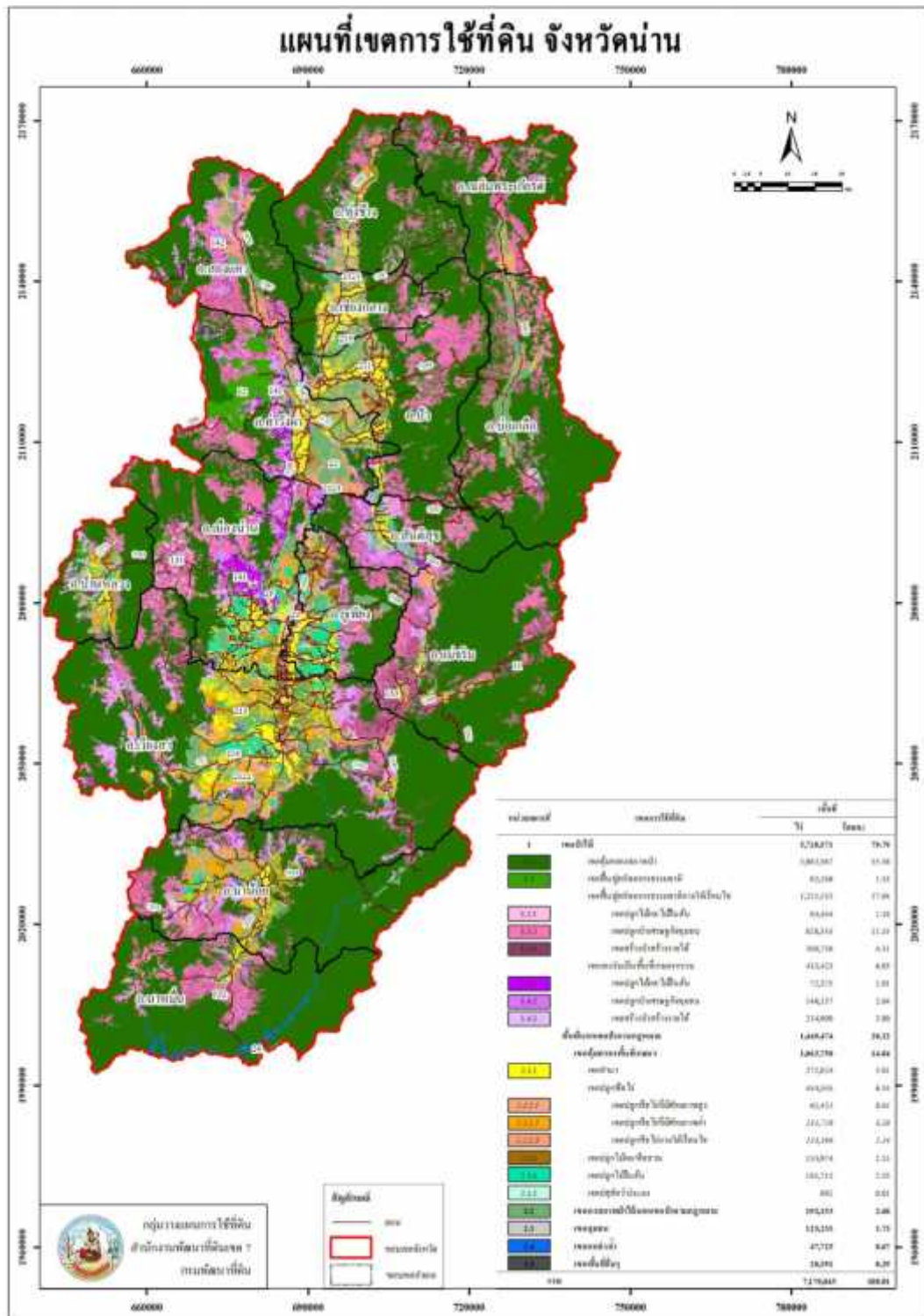
หน่วย แผนที่	เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
1	เขตป่าไม้	5,720,571	79.78
1.1	เขตคุ้มครองสภาพป่า	3,983,367	56.56
1.2	เขตพื้นที่พืชรักษาธรรมชาติ	82,246	1.15
1.3	เขตพื้นที่พืชรักษาธรรมชาติภายใต้เงื่อนไข	1,221,535	17.04
1.3.1	เขตปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น	84,444	1.18
1.3.2	เขตปลูกป่าเศรษฐกิจชุมชน	828,335	11.55
1.3.3	เขตสร้างป่าสร้างรายได้	308,756	4.31
1.4	เขตรองรับเป็นพื้นที่เกษตรกรรม	433,423	6.04
1.4.1	เขตปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น	72,375	1.01
1.4.2	เขตปลูกป่าเศรษฐกิจชุมชน	146,157	2.04
1.4.3	เขตสร้างป่าสร้างรายได้	214,900	3.00
2	นอกเขตป่า	1,449,474	20.22
2.1	เขตคุ้มครองพื้นที่เกษตร	1,095,710	14.84
2.1.1	เขตทำนา	272,824	3.81
2.1.2	เขตปลูกพืชไร่	454,545	6.34
2.1.2.1	เขตปลูกพืชไร่ที่มีศักยภาพสูง	65,451	0.91
2.1.2.2	เขตปลูกพืชไร่ที่มีศักยภาพต่ำ	235,728	3.29
2.1.2.3	เขตปลูกพืชไร่ภายใต้เงื่อนไข	153,366	2.14
2.1.3	เขตปลูกไม้ผล/พืชสวน	153,974	2.15
2.1.4	เขตปลูกไม้ยืนต้น	181,715	2.53
2.1.5	เขตปศุสัตว์/ประมง	692	0.01

ตารางที่ 4-1 (ต่อ)

หน่วย แผนที่	เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
2.2	เขตคงสภาพป่าไม้นอกเขตป่าตามกฎหมาย	192,153	2.68
2.3	เขตชุมชน	125,255	1.75
2.4	เขตแหล่งน้ำ	47,725	0.66
2.5	เขตพื้นที่อื่นๆ	20,591	0.29
รวม		7,170,045	100.00

แผนภาพ 4-1 เขตการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน

แผนภาพ 4-1 เขตการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน

บทที่ 5

สรุปและเสนอแนะ

สรุป

( )

ผลกระทบที่เกิดจากการใช้ที่ดินผิดประเภทของจังหวัดน่าน

1. ดินเสื่อมโทรมจากการชะล้างพังทลาย เกิดจากการใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตร
1,654,958 23.08
ของพื้นที่ป่าสงวน โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เพื่อปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

28
พื้นที่จังหวัด เกิดตะกอนสะสมในลำน้ำทำให้ดินเงิน และเกิดปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ปลายน้ำ

2.
ธรรมชาติที่เกิดขึ้นในจังหวัดน่าน มีสาเหตุหลักมาจากการตัดไม้ทำลายป่า การใช้ที่

3. ความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม เกิดจากความเสื่อมโทรมของป่าไม้และ

วัดอื่น ๆ รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากป่าไม้มีความสำคัญ

การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรหลักที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของ

แนวทางการกำหนดเขตการใช้ที่ดินในพื้นที่จังหวัดน่าน

1.	จากสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของจังหวัดน่าน มีพื้นที่ป่าไม้
4,551,379	63.48 ของพื้นที่จังหวัด มีพื้นที่เกษตรกรรม
2,420,790	33.76

ที่เกษตรกรมีความต้องการที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น และต้องการสิทธิทำกินในที่ดิน โดยน้ำที่ขอ

พ เรื่องการหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่า

การกำหนดเขตการใช้ที่ดินในพื้นที่ป่าจังหวัดน่าน เห็นสมควรแบ่งออกเป็น 4 1)

2) | 3) |

4) เขตรองรับเป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีแนวทางการพัฒนาตามสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบัน

2. พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรของจังหวัดน่าน มีเนื้อที่เพียง

798,298 11.16

ดินดี สภาพพื้นที่เป็นที่ลาดชันมากกว่า 35

ความเหมาะสม เพื่อให้สามารถบริหารจัดการพื้นที่นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. 1A มีเนื้อที่

3,233,893 45.10

2528

40 10

5,720,571

79.79

คณะรัฐมนตรีเรื่องการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำครอบคลุมเขตชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ชั้นที่ 1 ชั้นที่ 2

ติคณะรัฐมนตรี และเพื่อหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ตาม

. 64/2557 66/2557

แนวคิดในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน

ภาครัฐ ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและรุนแรง การบริหารจัดการการใช้ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ จึงมีแนวคิด

1.	32
102	. . 2552
กำหนดให้มีพื้นที่ป่าร้อยละ 40	128

2.

และให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาชนเผ่าพื้นเมืองและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติที่มีลักษณะเชิงอนุรักษ์และยั่งยืน ซึ่งโดยหลักการ อนุสัญญาถือเป็นกฎหมาย
ระหว่างประเทศที่มีผลผูกพัน ดังนั้นจึงควรกำหนดเขต
กับการปลูกป่าเพิ่ม มีหลักเกณฑ์การควบคุมพื้นที่อย่างชัดเจน คำนึงถึงชุมชน วัฒนธรรมและวิถีชีวิต

3.

4.

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อให้เกิดประโยชน์ทุกด้าน ทั้งสิ่งแวดล้อม

5.

สำหรับผู้กระทำผิด เพื่อง่ายต่อการบริหารจัดการ และจัดระเบียบพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านความมั่นคง

1. เจริญนโยบาย

1.1

(.)

ตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดิน การถือครองที่ดินรายแปลง เพื่อใช้ประกอบการบริหารจัดการพื้นที่
วางแผนการผลิตในพื้นที่เกษตรกรรม โดยการกำหนดเขตการใช้ที่ดินของจังหวัดใน

1.2 เพื่อให้การดำเนินการบริหารจัดการการใช้ที่ดินของจังหวัดเกิด

1.3 เพื่อสงวนพื้นที่เกษตรกรรม ตลอดจนรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ให้ . . 2551 การคุ้มครองและอนุรักษ์พื้นที่

2. เจริญปฏิบัติ

2.1

ดำเนินการผลิตตามระบบการเกษตรที่ดี มุ่งเน้นการลดต้นทุน และรักษาสิ่งแวดล้อม โดยสร้างพื้นที่

2.2

2.3 ให้มีการติดตามการใช้ที่ดินในระดับจังหวัดอย่างต่อเนื่อง

( ) .

3. ด้านการสร้างความแข็งแกร่งใจ

3.1

CSR

3.2

โครงการการ โชนนิงพื้นที่เกษตรกรรม ภาครัฐ
ให้การสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี ปัจจัยการผลิต และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

3.3

ภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ เพื่อสร้างความยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาที่ดิน. การประเมินการสูญเสียดินในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร:กรมพัฒนาที่ดิน.
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2545.
- กรมอุตุนิยมวิทยา. สถิติภูมิอากาศ พ.ศ. 2546-2555.กรุงเทพมหานคร:กระทรวงเทคโนโลยี
สารสนเทศและการสื่อสาร, 2555.
- กองวางแผนการใช้ที่ดิน. แผนการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน. กรุงเทพมหานคร : กรมพัฒนาที่ดิน.
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2532.
- “คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ วันที่ 15 ตุลาคม 2557”.(ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก :[http:// www.matichon.co.th](http://www.matichon.co.th), 2557.
- “คำสั่งคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ 64/2557 วันที่ 14 มิถุนายน 2557”.(ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก : [http:// www.most.go.th](http://www.most.go.th), 2557.
- “คำสั่งคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ 66/2557 วันที่ 16 มิถุนายน 2557”. (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก : [http:// www.thairath.co.th](http://www.thairath.co.th), 2557.
- “นโยบายป่าไม้แห่งชาติ วันที่ 3 ธันวาคม 2528”.(ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก : [http:// www.thongthailand.com](http://www.thongthailand.com), 2558.
- “แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)”.(ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก :<http://www.nesdb.go.th>, 2558.
- “แผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด”. (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก :[http:// www.dla.go.th/servlet/EbookServlet](http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet), 2558.
- “แผนแม่บทแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้, การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน วันที่ 6 สิงหาคม 2557”.(ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก : <http://www.isoc04.go.th>, 2558.
- “มติ ครม. วันที่ 14 พฤศจิกายน 2504”.(ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก : <http://www.foret.go.th>, 2558.
- “มติ ครม. วันที่ 12 พฤศจิกายน 2506” (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก : [http:// www.foret.go.th](http://www.foret.go.th), 2558.
- สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน. รายงานสถิติจังหวัดพะเยา. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552.

สำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน. รายงานสำรวจดินเพื่อการเกษตร จังหวัดน่าน
มาตราส่วน 1:25,000.กรุงเทพมหานคร :กรมพัฒนาที่ดิน.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2552.

สำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน. สรุปประเภทการใช้ที่ดิน จังหวัดน่าน ปี พ.ศ. 2555.

กรุงเทพมหานคร :กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2555.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวเบญจพร ชาครานนท์
วัน เดือน ปี เกิด	27 พฤษภาคม 2505
การศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - วิทยาศาสตร์บัณฑิต (ปฐพีวิทยา) มหาวิทยาลัยขอนแก่น - วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ประวัติการทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้อำนวยการกลุ่มวิเคราะห์ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 12 - ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินตรัง สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 12 - ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินน่าน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 7 - เลขานุการกรม กรมพัฒนาที่ดิน - ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 7
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 7

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เรื่อง แนวทางและมาตรการการกำหนดเขตการใช้ที่ดินเพื่อความยั่งยืน

ของทรัพยากรที่ดินของชาติ : กรณีศึกษาจังหวัดน่าน

ผู้วิจัย นางสาวเบญจพร ชาครานนท์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 57

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 7

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมตามศักยภาพ และสมรรถนะของดิน มีการใช้ประโยชน์ที่ดินรูปแบบอื่น ๆ รุกเข้าไปในเขตพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่สูง และพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการเกษตร ประกอบกับการจัดการทรัพยากรที่ดินเพื่อการเกษตรยังไม่มีประสิทธิภาพ ถึงแม้ว่าที่ผ่านมา จะมีความพยายามแก้ปัญหาโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน แต่ยังคงไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากติดขัดในเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย ปัญหาการทับซ้อนระหว่างเขตที่ดินของรัฐ ข้อมูลที่ใช้ไม่เป็นเอกภาพ และความจริงจังในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนบน มีพื้นที่ 7,170,045 ไร่ ประมาณร้อยละ 87 ของพื้นที่จังหวัด เป็นภูเขาสูง ประกอบด้วยทิวเขา ป่าไม้ต้นน้ำลำธาร โดยมีพื้นที่ราบเพียงร้อยละ 13 ของพื้นที่จังหวัด จากข้อจำกัดของพื้นที่ การขยายตัวของชุมชน และไม่มีการควบคุมการใช้ที่ดินอย่างรัดกุมและเคร่งครัด ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงเกิดขึ้นในระดับรุนแรง โดยเฉพาะการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำ ตัดไม้ทำลายป่า เพื่อทำไร่เลื่อนลอยในพื้นที่ลาดชันสูงซึ่งมีศักยภาพทางการเกษตรต่ำ ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของดิน

การกำหนดเขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสม บนพื้นฐานของข้อมูลปัจจุบันและสภาพความเป็นจริง ภายใต้งานมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ การพิจารณาให้สอดคล้องกับนโยบาย กฎระเบียบที่มีอยู่ในปัจจุบัน การใช้ที่ดินเพื่อประกอบอาชีพของเกษตรกร และข้อมูลด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จะช่วยในการบริหารจัดการการใช้ที่ดินของประเทศ มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การใช้ที่ดินในพื้นที่จังหวัดน่าน

2. เพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการการกำหนดเขตการใช้ที่ดินเพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรที่ดินในพื้นที่จังหวัดน่าน
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการกำหนดเขตการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับสมรรถนะ และสถานการณ์ปัจจุบัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์การใช้ที่ดินในพื้นที่จังหวัดน่าน
2. ศึกษานโยบายและแผนการใช้ที่ดินของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 - 2558 แผนการพัฒนาจังหวัดน่าน และแผนการใช้ที่ดินในอดีต
3. ในส่วนของความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นการศึกษาเพื่อประกอบการพิจารณาแนวทางการอนุรักษ์ป่าและแนวทางการพัฒนาที่ทำกิน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาสภาพการใช้ที่ดินของจังหวัดน่าน ที่กำลังประสบปัญหาการใช้ที่ดินผิดประเภท ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รวมถึงนโยบายและแผนการใช้ที่ดินที่เป็นโอกาส ในการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน และความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เรื่องการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน ของภาครัฐ ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จากกระทรวงมหาดไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้ได้แนวทางและมาตรการการกำหนดเขตการใช้ที่ดินในจังหวัดน่าน และเป็นข้อเสนอแนะนำไปใช้ในพื้นที่อื่นที่มีปัญหาใกล้เคียงกัน

ผลการวิจัย

1. จังหวัดน่าน มีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินสูง เกิดจากการใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรในพื้นที่ลาดชัน เกษตรกรบุกรุกเข้าไปปลูกพืชในพื้นที่ป่าสงวน 1,654,958 ไร่ หรือ ร้อยละ 23.08 ของพื้นที่ป่าสงวน โดยส่วนใหญ่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ส่งผลให้สูญเสียหน้าดิน ดินถล่ม น้ำท่วม ความแห้งแล้ง ไฟป่า และหมอกควัน
2. จากสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของจังหวัดน่าน มีพื้นที่ป่าไม้ 4,551,379 ไร่ หรือ ร้อยละ 63.48 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่เกษตรกรรม 2,420,790 ไร่ หรือร้อยละ 33.76 ของพื้นที่จังหวัด พบการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อทำกิน จากคำสั่งของ คสช. แต่งตั้งกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.)

เพื่อบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ แก้ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน และพัฒนาศักยภาพการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด การกำหนดเขตการใช้ที่ดินในพื้นที่ป่าจังหวัดน่าน จึงเห็นสมควรแบ่งออกเป็น 4 เขตย่อย ได้แก่ 1) เขตคุ้มครองสภาพป่า 2) เขตฟื้นฟูสภาพป่า 3) เขตฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายใต้เงื่อนไข และ 4) เขตรองรับเป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีแนวทางการพัฒนาตามสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบัน ส่งเสริมให้มีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ และปรับเปลี่ยนรูปแบบในพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการชะล้างพังทลายของดิน มีการผลิตพืชควบคู่กับการปลูกป่าเพิ่ม มีหลักเกณฑ์การควบคุมพื้นที่อย่างชัดเจน คำนึงถึงชุมชน วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชนเผ่า ภายใต้ความเข้าใจตรงกันของทุกระดับ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและจัดการ และมีความเป็นธรรม

3. พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรของจังหวัดน่าน มีเนื้อที่เพียง 798,298 ไร่ หรือร้อยละ 11.16 ของพื้นที่จังหวัด ดังนั้นการวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดน่าน จึงควรกำหนดเขตปลูกพืชออกเป็นเขตทำนา เขตปลูกพืชไร่ เขตปลูกไม้ผล โดยจำแนกตามระดับความเหมาะสม เพื่อให้สามารถบริหารจัดการพื้นที่นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. พื้นที่จังหวัดน่าน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A มีเนื้อที่ 3,233,893 ไร่ หรือร้อยละ 45.10 ของพื้นที่จังหวัด ดังนั้นเขตป่าไม้ของจังหวัดน่าน จึงมีความจำเป็นต้องสงวนไว้ให้มีเนื้อที่ 5,720,571 ไร่ หรือร้อยละ 79.79 ของพื้นที่จังหวัด โดยทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินการอย่างจริงจัง ควบคู่กับการสร้างความร่วมมือกับประชาชนให้ตระหนักรู้ถึงการใช้อย่างเหมาะสมจากทรัพยากรธรรมชาติ และมีความรู้ความเข้าใจพระราชบัญญัติและกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบทลงโทษสำหรับผู้กระทำผิดเพื่อง่ายต่อการบริหารจัดการและจัดระเบียบพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

1. เชนโยบาย

1.1 การดำเนินการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของจังหวัด มอบหมายให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัด (คทช.จังหวัด) ในการสำรวจตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดิน การถือครองที่ดินรายแปลง เพื่อใช้ประกอบการบริหารจัดการพื้นที่เขตป่า และวางแผนการผลิตในพื้นที่เกษตรกรรม โดยการกำหนดเขตการใช้ที่ดินของจังหวัดในพื้นที่ลุ่มน้ำย่อย ดำเนินการในลักษณะบูรณาการ

1.2 เพื่อสงวนพื้นที่เกษตรกรรม ตลอดจนรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ให้เร่งรัดการใช้พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2551 การคุ้มครองและอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรม เพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศ

2. เชิงปฏิบัติ

2.1 ส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมให้แก่เกษตรกร ในการดำเนินการผลิตตามระบบการเกษตรที่ดี มุ่งเน้นการลดต้นทุน และรักษาสิ่งแวดล้อม โดยสร้างพื้นที่ต้นแบบในแต่ละพื้นที่ในเขตการใช้ที่ดินพืชเศรษฐกิจและพืชอนุรักษ์อย่างครบวงจร

2.2 ส่งเสริมนักวิชาการให้ต่อยอดงานวิจัย ร่วมกับชุมชน ในการใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินของราษฎรในเขตป่าที่มีความลาดชันสูง โดยพิจารณาชนิดพืชที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ มีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ สอดคล้องกับภูมิสังคม และความต้องการของเกษตรกร

2.3 ให้มีการติดตามการใช้ที่ดินในระดับจังหวัดอย่างต่อเนื่อง โดยมอบหมายหน่วยงานกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) บูรณาการร่วมกับ คทช.จังหวัด เพื่อความเป็นเอกภาพของข้อมูล

3. ด้านการสร้างแรงจูงใจ

3.1 เพิ่มแรงจูงใจให้กับภาคเอกชนในการร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้กับชุมชน โดยใช้หลัก CSR ให้ภาครัฐสร้างมาตรการลดหย่อนด้านภาษี ภายใต้เงื่อนไขความสมบูรณ์ของป่า สำหรับชุมชนจะได้ประโยชน์จากการอนุญาตใช้ประโยชน์จากป่าไม้และทรัพยากรอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม

3.2 สำหรับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการการโซนนิ่งพื้นที่เกษตรกรรม ภาครัฐให้การสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี ปัจจัยการผลิต และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตร

3.3 เสริมศักยภาพการท่องเที่ยวธรรมชาติเชิงนิเวศ โดยชุมชนบริหารจัดการภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ เพื่อสร้างความยั่งยืนของป่าไม้